

СТРАТЕГИЈА

ЗЕЛЕНЕ АГЕНДЕ

КЊАЖЕВАЦ

САДРЖАЈ

Увод

- Зелена агенда - опште информације
- Процес креирања ЗА у Књажевцу
- Општи подаци о општини и Књажевцу
- Учесници у процесу ЗА

Опис вредности у заједници

- Мапа вредности
- Опис вредности

Анализа постојећег стања животне средине

- Анализа документа
- Анализа трендова
- Анализа утицаја трендова
- Опис минималних стандарда
- Опис проблема и узрока проблема
- Опис потенцијала и могућности

Стратегија

- Визија, елементи визије и процес добијања изјаве о визији
- Стратешки циљеви

Акциони план

План мониторинга и евалуације

УВОДНА ДОКУМЕНТА

Зелена агенда - опште информације

Основна идеја Зелена Агенда је решавање локалних проблема животне околине премошћивањем интереса јавности, локалних заједница и локалне самоуправе, као и организовање заједничких активности прилагођених друштвеним, економским и другим аспектима локалног живота. Основна сврха Зелена Агенда је подстаћи и побољшати комуникацију и сарадње између локалних власти, пословног сектора, грађана и невладиних организацијама, како би се развили планови одрживог развоја за локалне заједнице. Зелена Агенда:

- Подстиче и подржава заштиту и очување основне животне околине;
- Развија одговорност и бригу код свих грађана о природи и њиховој локалној средини;
- То је транспарентан процес, у којем сви грађани имају иста права да учествују у процесу доношења одлука у циљу боље заштите животне средине;
- Подстиче сарадњу и партнерство свих друштвених целина у локалној заједници;
- Иницира и спроводи конкретне активности.

Зелена агенда представља адаптацију концепта Локалне агенде 21, која је глобално уведена на Конференцији Уједињених нација о животној средини и развоју у Рио де Жанеиру 1992. године. Њене методе су сличне, али је обим мало скромнији, с обзиром на то, да је усмерен ка побољшању и одржавању вредности локалне природе и животне средине. Термин „зелена агенда” користи се и за процес који обухвата различите групе и секторе локалне заједнице и за документ који обухвата закључке и планове за будућност. Важно је бити свестан чињенице да документ, премда видљив и конкретан резултат, није и крајњи резултат процеса. Након његове израде и прихватања од стране Скупштине општине, почиње имплементација, која ће несумњиво довести до нових спознаја, идеја и планова који се, опет, могу укључити у нову верзију документа.

Концепт Зелене Агенде је развијен у Румунији, кад су Фокус Ецо Центре и Милиеуконтакт одлучили да покрену отворени процес укључивања организација које се баве животном средином, грађана, локалних и регионалних власти, те пословног сектора, с циљем стварања регионалних зелених планова или, како их ми називамо, зелених агенди. Зелена агенда се у Србији спроводила у 5 локалних самоуправа: Књажевац, Вршац, Пландиште, Бела Црква и Сремска Митровица

По чему је Зелена агенда препознатљива:

Вредности, а не проблеми

Рад у заједници почиње с тиме сто заинтересовано локално становништво одредјује које су то вредности значајне за њихову заједницу. Главна идеја оваквог приступа је да се људи фокусирају на ствари на које су поносни у својој заједници, а не на проблеме. Неки примери

вредности су: локалне воде (језера, реке, вода за пице...), затим културно наслеђе (остаци из римског периода, музеји, традиционална храна и музика...). Наравно, саме вредности могу да буду у незадовољавајућем стању (угрожене, занемарене...), а кроз кораке који су у оквиру процеса Зелене Агенде то стање би требало бити идентификовано и одредјене смернице за њихову санацију и очување.

Учешће отворено за све

Процес Зелене Агенде је отворен за све оне који су заинтересовани да учествују без обзира да ли су они признати стручњаци или не. Верујемо да свако ко је заинтересован за квалитет живота у својој заједници може томе и допринети, па би му требало омогућити да то и уради. Управо ради тога у процесу Зелене Агенде је посебна пазња посвећена оспособљавању локалног становништва да активно учествује у процесу прављења стратегије, те спроводјењу самог плана.

У власништву локалног становништва

Након избора 3-4 вредности које су најважније за заједницу, формирају се локалне радне групе које ће даље радити на свакој од тих вредности. Ове групе анализирају тренутно стање у којима се вредности налазе, одредјују стратегију за њихово очување и дају идеје за пројекте у оквиру те стратегије. Све ове кораке предузима локално становништво на основу својих приоритета, потреба и жеља. Управо ради тога, они су јако мотивисани да додју до резултата које су сами одредили у документу Зелене Агенде.

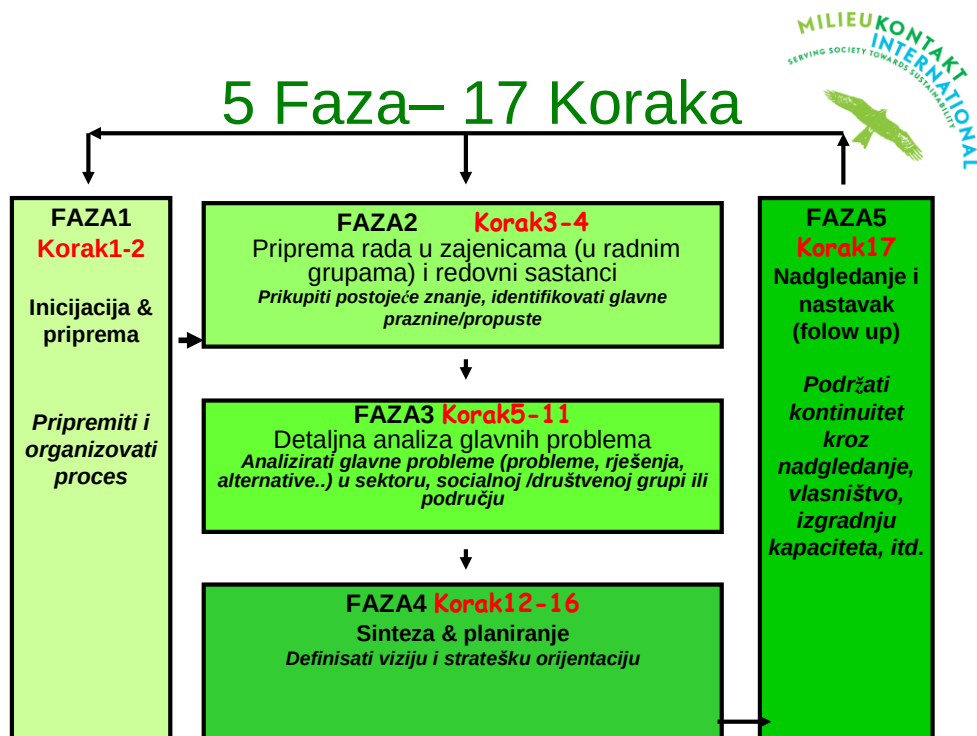
Методе рада

Израз Зелена Агенда се користи и за процес рада и за документ са закључцима и плановима који настаје кроз тај процес. Зелена Агенда има два циља: са једне стране вазан је сам партиципативни процес с којим се постиже заједнички договор, комуникација и сарадња различитих страна; а са друге стране је вазан и исход тог процеса – акциони план за побољшање живота локалног становништва кроз одрживи развој.

Зелена Агенда коју је Милиеуконтакт развио кроз висегодишње искуство из разних земаља (Румунија, Хрватска, Молдавија, Русија) се састоји од 17 корака подељених у 5 фаза, као што је приказано на графикону. Координатор овог процеса је локална невладина организација (НВО), али највећи део посла обављају радне групе које се формирају у заједници. У овим радним групама су представници заинтересованих страна (локална власт, фирме и НВОи), као и градјани. Невладина организација (координатор процеса) и радне групе имају кроз тренинге, усмеравање и савете у свом раду константну подршку тренера, стручњака, те Милиеуконтакт-а. Циљ ове подрске је да се локално становништво оспособи да преузме одговорност за одрживи развој своје заједнице и тако побољса услове живота себи и својој деци.

[шема 5 фаза и 17 корака]

Процес креирања Зелене Агенде у Књажевцу

Процес је покренуо и реализовао Тимочки клуб – НВО из Књажевца, у сарадњи са планинарским друштвом “Бабин зуб” НВО “Зелена листа”, Удружењем риболоваца и ловаца из Књажевца, удружење одгајивача говеда, Покрет горана и појединаца. Допринос реализацији процеса Зелена Агенда, дали су и : шумска секција Књажевац, ЈКП “Стандард”, предшколске и школске установе, Завичајни музеј, медији, друге Невладине организације и удружења, као и друге општинске институције и организације.

Локална самоуправа Књажевац, као партнер на реализацији процеса Зелене Агенде, је у овој фази омогућила штампање промотивног материјал, а представник локалне самоуправе је активно учествовао у свим фазама реализације пројектних активности.

У Књажевцу 10. 06. 2008.год. орагнизован је први састанак заинтересованих страна у процесу Зелена Агенда. Састанку су присуствовала 25 представника заинтересованих страна.

Учесници су на састанку навели вредности препознате у нашој средини, што је довело до формирања четири радне групе и то:

1. Природна богатства
2. Туристички потенцијал
3. Пољопривреда и привреда
4. Становништво и екологија

13.08.2008.год. одржан први састанак, радних група (привреда и пољопривреда, становништво, природна богатства, туристички потенцијали).

На састанку су координатори пројекта Зелене Агенде у Књажевцу, упознали све чланове група са даљим фазама и корацима у оквиру овог процес као и начином водјења групе и рада у тиму.

Чланови радних група су у току састанка поделили међусобно улоге и одредили лидере за своје радне групе. Договорена су правила рада у радној групи и динамика рада, те је на основу тога свака радна група израдила свој радни план за наредни период.

Начин рада РГ је био кроз рад на састанцима и терену, контактима са грађанима, разменом искустава и материјала међу лидеима група и рад у оквиру групе. Групе су формиране по тематским целинама Привреда и пољопривреда, Становништво и еколошка свест, Туристички потенцијали и природна богатства. Свака група је бројала одређени број чланова (4 до 8), што је углавном зависило од показаног интересовања грађана, организација и институција. Број чланова по групама је варирао.

Кроз "флеш" акције у граду групе су презентовале свој рад и значај Зелене Агенде.

Веза са грађанима се одржавала кроз јавне наступе и кратке акције, попуном упитника, анкетама, непосредним контакт разговором и коришћењем израђених докумената на нивоу општине као што су ЛЕАП, Стратегија одрживог развоја и др.

Посебна пажња у процесу је била посвећена, оспособљавању лидера РГ кроз различите тренинге. У периоду од 26-27.09.2008.год. Милиеуеконтат Интернационал је уз подршку Покрета горана Сремске Митровице и Специјлног резервата природе Засавица организовао тренинг за јачање капацитета организација које у Србији реализују процес Зелене Агенде.

Тренинг је имао за циљ припрему учесника за имплементацију пројекта Зелене Агенде у локалним заједницама у наредних шест месеци.

Почетком фебруара 2009. године у организацији Зелене агенде за Вршац (Планиште и Белу Цркву) (7. и 8. фебруара) први пут су се на једном месту окупили представници свих 5 општина које реализују Зелену Агенду (координатори невладиних организација и радних група), три тренера Зелене Агенде, као и менаџер пројекта за Србију.

Током дводневне посете представници тимова из свих 5 општина учествовали у укупно осам сесија и то

1. Презентација програма, циљева и очекивања на тренингу
2. Национална Платформа и Национална Конференција

3. Пилот пројекти – Идеје, циљеви, резултати
4. Пилот пројекти – финансирање, тражење додатних фондова
5. Сумирање утисака првог дана и отворена питања
6. Фундрасинг и остале активности – Студијске посете, Радне групе, Промоција
7. Имплементација током 2009 – тренерска улога (Шта је до сада урађено и планирање за наредни период) Део лидера радних група био је укључен и у дефинисању начина изградње капацитета Зелене Агенде на Западном Балкану, кроз попуњавање Упитника.

РАДНЕ ГРУПЕ

ЧЛАНОВИ РАДНЕ ГРУПЕ ПРИРОДНА БОГАТСТВА

Презиме и име	дужност	Област деловања	Удружење-предузеће
Беатовић Драган	лидер		Планинарско друштво
Антанасијавић Драган	члан	Воде	Удружење риболоваца
Видојковић Небојша	члан	Шуме	Србија шуме
Ђурић Слободан	члан	Биљни свет	травар
Боснић Милан	члан	Животињски свет	Ловачко удружење
Голубовић Горан	члан	Заштита животне средине	Планинарско друштво
Ђурић Владислав	члан	Шуме и биљни свет	Покрет горана
Коцић Невенко	члан	Воде	Удружење риболоваца

ЧЛАНОВИ РАДНЕ ГРУПЕ СТАНОВНИШТВО И ЕКОЛОШКА СВЕСТ

Презиме и име	дужност	Област деловања	Удружење-предузеће
Јасмина Ћирић	Педагог	Предшкоско васпитање образовање	и Предшколска установа „Бајка“
Драган Ђорђевић	Директор	Предшкоско васпитање образовање	и Предшколска установа „Бајка“
Миле Ђорђевић	Самостални референт детекције кварова	Комунална делатност	ЈКП „Стандард“
Јелена Крстић	Дипломирани еколог-инжењер у развоју	Комунална делатност	ЈКП „Стандард“
Славољуб Живковић	Пензионер	Скупштина станара	

ЧЛАНОВИ РАДНЕ ГРУПЕ ПРИВРЕДА И ПОЉОПРИВРЕДА

Презиме и име	дужност	Област деловања	Удружење-предузеће
Марија Јеленковић	Шеф одељења за привреду и друштв.дел.	Економија	Општина Књажевац
Бранимир Божиновић	координатор	пољопривреда	ПЦ-Књажевац Мрежа за рурални развој
Ластаца Миливојевић	инспектор	елологија	Инсп.службе
Виница Нунић	секретар	Привреда-удруживање	О.У.Привредника Књаж.
		Привреда	Тина
Саша Игњатовић	власник	Производња обуће	

ЧЛАНОВИ РАДНЕ ГРУПЕ ТУРИСТИЧКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

Презиме и име	дужност	Област деловања	Удружење-предузеће
Иван Светозаревић	Координатор	Одрживо коришћење туристичких ресурса	НВО Зелена зона
Милена Дјорђевић-Мицић	Заменик координатора	Етнологија, културни развој	Завичајни музеј Књажевац
Бојана Илијић	Члан	Археологија, културни развој	Завичајни музеј Књажевац
Данијела Арсић	Члан	Развој туризма у Општини	Туристичка организација општине Књажевац
Ивана Лазаревиц	Члан	Развој туризма у Општини	Туристичка организација општине Књажевац
Зоран Дјорђевиц	Члан	Урбанизам и планирање	Општина Књажевац, Одељење за урбанизам, комуналне делатности и инспекцијске послове
Горан Игњатовић	Члан	Културни програм	Дом културе Књажевац

Општи подаци о граду и општини Књажевац

Општина Књажевац смештена је у југоисточној Србији, на граници са Републиком Бугарском на надморској висини од 176 до 2029 м. Општина је део Тимочке крајине. Заузима површину од 1202 км² и четврта је по величини у Републици Србији. Пејзаж је претежно брдско планински, где доминира Стара Планина. Највиши врх на Старој Планини је Миџор (2169 м), који је истовремено и један од највишљих планинских врхова у Србији. Град Књажевац се налази на надморској висини око 220 м и њиме протичу три реке (Сврљјишки Тимок, Трговишки Тимок и Бели Тимок). Мостови на рекама грађени су на малом растојању, а по њима Књажевац је познат као "Мала Венеција".. Саобраћајницама је повезана са Зајечаром, Бором и Неготином на северу, Сврљигом и Нишом на југу, Пиротом и Димитровградом на југоистоку, Сокобањом и Алексинцем на северозападу.

Општина има око 37.000 становника настањених у 86 насеља, а у самом граду живи око 19.000 становника.

Књажевачко подручје било је насељено још у праисторијско време, о чему сведоче бројни археолошки налази на Бараници, Шкодрином пољу, Дубрави, као и цртеж коњаника у Габровници .

Римско утврђење "Тимацум Минус" у селу Равна у близини Књажевца говори о историји Књажевца из периода од 2-5. века. Археолошко налазиште у селу Равна, етно парк

и лапидаријум у школском дворишту сведоци су развоја од античког доба до 20. века. Цркве у Доњој и Горњој Каменици саграђене су у 14. и 15. веку, а од тада се спомиње и назив Гургусовац.

Гургусовац је ослобођен од Турака 1833.године. Гургусовачка кула, позната као "Српска бастиља" остатак је од времена Турске управе. По налогу књаза Милоша Обреновића, Гургусовачка кула је спаљена и у његову част 1859. године грађани Гургусовца променили су граду име у Књажевац. Крајем 19. и почетком 20. века Књажевац заузима важно место у источној Србији. Грађани Књажевца међу првима у Србији добијају болницу, читалиште, основну и средњу школу. У самом граду налази се неколико атрактивних објеката који сведоче о прошлости Књажевца. Старо језгро града налази се у ужем центру града на десној обали Сврљишког Тимока. Најстарији очувани део грађевине у Књажевцу је остатак Гургусовачке куле, грађене у периоду 1842-1844 године

Већина старих зграда Књажевца потиче из друге половине 19. и почетка 20. века (Црква Св. Георгија, зграда Завичајног музеја, кућа Аце Станојевића).

Вила "Џервин" један је од симбола Књажевца, саграђена је 1939. године по узору на дворца у Карловим Варима (Чешка). Налази се на истоименом брду и на њему заузима доминантан положај.

О прошлости Књажевца, културном и привредном развоју, говоре и богате збирке у Завичајном музеју и Музеју града Књажевца.

Стара Планина је један од највреднијих туристичких потенцијала у општини Књажевац и има могућности за развој летњег и зимског туризма, екотуризма и сеоског туризма. Потоци Старе планине су чисти, ливаде су прекривене лековитим биљем а у густим шумама своје станиште имају многе врсте дивљачи и птица.

Књажевац заједно са туристичким центром "Бабин Зуб" има могућности за интензивнији развој туризма и организовање спортских активности.

Термални извор "Ргошка Бањица"(бања) Прво купатило изграђено је 1910. године на месту старог Римског купатила. Нађени су и остаци старе цркве и старог Турског купатила. Према веровању локалног становништва, лековита вода температуре 28,6°Ц на изворишту, лечи реуматизам, ишијас и нека нервна оболења.

Базен "Бањица" је комплекс који садржи спортске објекте. Налази се 5 км југоисточно од Књажевца на десној обали Сврљишког Тимока. Олимпијски базен се снабдева термалном водом температуре 26°Ц, која долази са природног извора "Ргошка Бањица".

Дом културе Књажевац у ужем центру града има изузетне могућности за приређивање културних, научних скупова, од 20 до 500 учесника, а по архитектури је једна од најлепших грађевина у Књажевцу. Народна библиотека "Његош" нуди богату збирку књига, а смештена је у згради Дома Културе.

Препознатљиве Манифестације у Књажевцу су:

Молитва под Миџором (одржава се прве суботе после 6. маја). Туристичко привредна манифестација "Ђурђевдански сусрети-Молитва под Миџором" одржава се у селима Вртовац и Балта Бериловац. Манифестација почиње у Вртовцу, где се одржава молитва Св. Георгију, заштитнику сточара. Процесија завршава жртвовањем јагњета које има цветни венац око врата и свећу на рогу испред крста Св. Георгија. У селу Балта Бериловац наставља се манифестација такмичењем локалног становништва у чобанским играма, приказом народног културног стваралаштва и такмичењем у припреми традиционалних јела.

Фестивал културе младих Србије (одржава се средином јула). Млади уметници: глумци, сликари, певачи, писци, песници, кинематографи и плесачи од 1962. године из Србије у Књажевца приказују своје стваралаштво.

Сабор на Кадибогазу (одржава се викендом око 19. јула). У селу Ново Корито у Србији и Салаш у Бугарској одржава се вашар (сабор) који је привредна и културна манифестација на којој се приказује народно културно стваралаштво и привредна понуда насеља са обе стране државне границе.

Сабор на Панаџур (одржава се 28. августа) У селу Јаловик Извор на обронцима Старе Планине негује се старински обичај дружења на дане сеоских заветних слава уз приказ народног културног стваралаштва Тимочког региона.

Шипуријада (одржава се почетком октобра у Новом Кориту са тематиком Шипурка и производа од овог самониког плода)

Винска јесен (одржава се 1. октобра) У селу Вина, некадашњем рударском месту, приказују се најбољи пољопривредни и прехрамбени производи, као резултат основне делатности локалног становништва. Такмичење хармоникашица је основа културног дела ове манифестације.

Данас културни живот Књажевца организују Дом културе, Завичајни Музеј, Народна библиотека, као и бројна удружења грађана.

Села Књажевачке општине смештена на брдовитим и шумовитим пределима Старе Планине, Тупијнице и Тресибабе представљају одличан потенцијал за развој сеоског туризма. У амбијенту сеоског живота, погледу на ливаде са лековитим биљем, чисте потоке и речице, уз традиционално гостопримство локалног становништва и добар залагај спремљен на традиционалан начин свакако могу бити добар избор за одмор од градске буке и гужве.

Љубитељи лова и риболова могу бирати у коме од три ловишта, укупне површине око 60 ха и три реке, желе бити угошћени.

У Књажевачком крају се скоро на сваком кораку сусреће старо са новим. Кућерци из прошлости, воденице-ваљавице поточаре, очувани предмети народне радиности, стари занати и разноврсни обичаји чине овај крај посебно занимљивим.

Здраву храну припремљену на традиционалан начин дуго ћете памтити, посебно ако будете знали да потражите домаће производе попут белмужа, домаћег крављег и овчјег сира, киселог млека, пите зељанице,.... Књажевац је познат по производњи воћа и меда као и по квалитетном вину и ракијама траварицама.

ЗАХВАЛНОСТ

Милеуконтакту дугујемо захвалност за стручну, материјалну и едукативну помоћ током израде Стратешког документа Зелена Агенда Књажевац, као и за даљу подршку у фази имплементације решавања приоритетних циљева на плану заштите животне средине. Посебно се захваљујемо тренерима Милеуконтакта: Ненаду Рикалу, Душици Трнавац и Јармили Бујак Станко. Захваљујемо се на подршци и разумевању Мају Билбији, координаторки зелене Агенде за Србију.

Захваљујемо се Општини Књажевац што је препознала значај једног оваквог документа и у том смислу нам пружила подршку.

Посебну захвалност дугујемо свим грађанима Општине Књажевац, институцијама, приватним и друштвеним предузећима и установама, које су нам пружиле драгоцене информације одговорним, стручним и искуственим попуњавањем анкете. То је значајан допринос јавног мњења у сагледавању стања животне средине наше Општине.

Захваљујемо свим сарадницима, стручним службама и појединцима који су својим извештајима, стручним анализама и коментарима допринели коначном уобличавању документа Зелена Агенда, као стратешког документа Општине Књажевац.

Велику захвалност дугујемо Веб Телевизији-Књажевац инфо, која од самог почетка прати процес Зелене Агенде.

Посебну захвалност дугујемо свим радним групама у процесу Зелена Агенда, који су својим ангажовањем дали велики допринос реализацији овог процеса

2. ОПИС ВРЕДНОСТИ У ЗАЈЕДНИЦИ

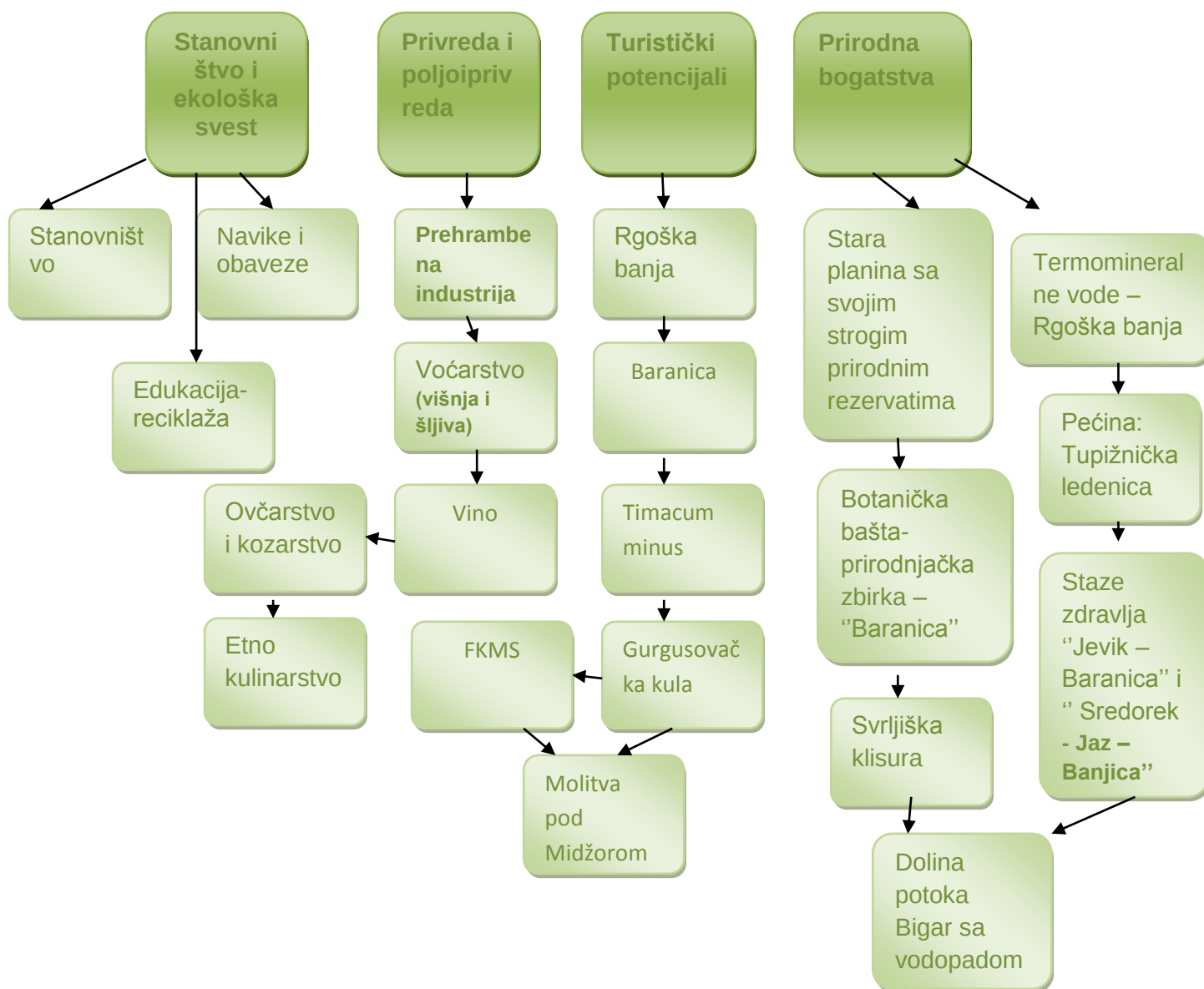
Вредности су нешто од чега почиње и на чему се заснива Зелена Агенда. Важно је посебну пажњу овом делу документа како би што веродостојније у једној афирмативној форми биле представљене заједничке вредности које је локална заједница препознала. Током састанака радних група дефинисане су вредности које општина Књажевац поседује, и од њих издвојене најприоритетније. Свака радна група је извршила ревизију идентификованих вредности. Неке вредности су се преформулисале, неке додале а неке одузеле.

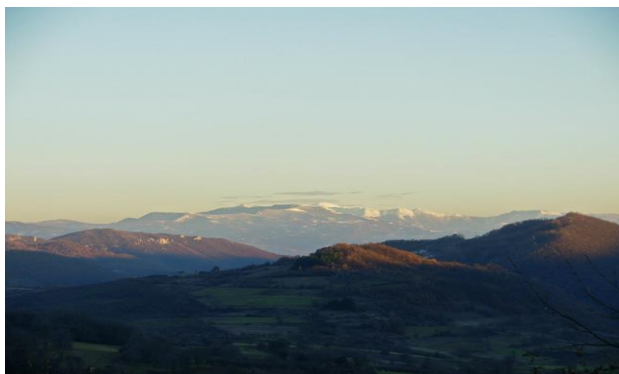
Овакав процес прочишћавања је помогао да се одаберу праве и најприоритетније вредности на којима су радне групе у наставку процеса радиле.

1. МАПА ВРЕДНОСТИ

Зелена Агенда је метода израде и спровођења развојних стратегија и планова са активним учешће м различитих сектора из заједница у којима се процес обавља. Метода се у поређењу са другим процесима, које имају сличне циљеве разликовала у доста аспеката нпр: Процес је започео са идентификацијом локалних вриједности (вриједности су нешто од чега почиње и на чему се заснива “Зелена Агенда”), а не проблема, исто тако, учешће у процесу није ограничено на стручњаке или одређене заинтересоване групе, него је отворено за све грађане Мојковца и као резултат тога, процес и његови резултати су заиста дио локалног становништва. Рад у заједници је почео тако што је заинтересовано локално становништво (грађани, НВО сектор, Локална Самоуправа, привредници исл.) својим учешћем извршило одабир вриједности значајне за њихову заједницу. Главна идеја оваквог приступа је да се људи фокусирају на ствари на које су поносни у својој заједници, а не на проблеме. Неки примјери вриједности су: локалне воде (језера, ријеке, вода за пиће, културно-историјско благо или сл.), затим културно наслеђе (археолошка налазишта, музеји, традиционална храна и обичаји, занати...). Наравно, саме вриједности могу да буду у незадовољавајућем стању (угрожене, занемарене...), а кроз кораке у оквиру процеса Зелене Агенде то стање би требало да буде идентификовано и одређене смернице за њихову санацију и очување. У склопу пројекта радећи по корацима који се налазе у стратегији процеса “Зелена Агенда”, тачније у фази 2 корацима 3 и 4 у оквиру “Полазне основе Зелена Агенда” од стране заинтересованих група вриједности Општине Књажевац.

Опис вредности

Становништво и Еколошка свест

Становништво

Између два пописа **број становника се смањио** за 6379 становника, односно у просеку за 580 становника годишње. У општини Књажевац је изражена депопулација становништва, нарочито је тај проблем изражен у селима. Наша села, поготову у удаљеним планинским крајевима остала су пуста, често без иједног детета, углавном са старачим становништвом, које живи у самачким, евентуално двочланим домаћинствима.

Стопа природног прираштаја је међу најнижима у Републици Србији и износи - **14.4%**. Стопа природног прираштаја је најнижа у Зајечарском округу, који иначе има најнижу стопу природног прираштаја у Републици. Примера ради, у 2001. години је стопа наталитета била 6,4 ‰, а стопа морталитета 19 ‰. Због смањења становништва евидентан је процес смањења **густине насељености простора** који је за четири године смањен са 3302 на 3092 становника по км².

Старосна структура становништва је неповољна. Према попису из 2002. године 15,79 % становништва је старости до 15 година, радно способно становништво (од 15 до 65 година) је 55,86% а 28,35% је старо становништво. Ситуација је још неповољнија на селима. Учешће старог становништва се креће од 15,09% у граду Књажевцу, до 92,31% у Божиновцу. Ситуација је поготову поражавајућа у брдско – планинским селима: Алдинац, 88,46%, Бели Поток 75,72%, Видовац 68,89%, Габровница 80,00%, Горња Соколовица 65,85%, Дејановац 81,48%, Јаловик Извор 67,23%, Јања 64,86%, Кандалица 73,08%, Старо Корито 76,47%, Шарбановац 80,00%.

Просечна старост у општини Књажевац је 47,3 године. **Индекс старења** је 215,53. Просечна старост у округу је 45,19 а индекс старења 168,19. У Републици је ситуација знатно боља, просечна старост је 40,57 а индекс старења 100,62. Индекс старења је већи само у следћим најнеразвијенијим општинама: Гацин Хан, Бабушница, Сврљиг и Црна Трава.

Стање еколошке свести у општини Књажевац

Еколошка свест грађана је изразито притивречна. С једне стране постоје знања о утицају загађене животне средине на здравље људи и опстанак човека уопште, а са друге стране нема довољно мотивације и акције грађана на решавању еколошких проблема. То се може видети из бројних примера: неуређена дворишта, смеће по улици, отпаци у рекама и поред река које притичу и кроз сам град. Услед оваквог стања еколошке свести грађани имају пасиван однос по питању укључивања у доношењу одлука и учествовања у конкретним акцијама и кампањама за решавање еколошких проблема.

На основу резултата анкете, закључујемо да код наших грађана постоји висока еколошка свест у препознавању најважнијих еколошких проблема општине (најчешће на основу видљивих показатеља), али ниска еколошка свест у самом односу и понашању становништва према животној средини.

Закључак: нема целовитог и континуираног васпитања и образовања на свим нивоима и у свим областима као ни адекватних уџбеника и приручника за самообразовање, што утиче на ниво развијености еколошке свести грађана.

ПРИВРДА И ПОЉОПРИВРЕДА

ВИНОГРАДАРСТВО И ВИНАРСТВО ДАНАС

Књажевац је крај неописиве лепоте где се преплићу етно мотиви и традиција са касноримским ископинама и споменицима. Данас је вино у Књажевцу неодвојиво од историје и традиције овога подручја. Књажевачко виногорје припада Тимочком рејону, и у сливу је реке Тимок и њених притока. Виновој лози погодује и клима овог краја, умерено континентална, коју карактеришу топла лета и хладне зиме, са преко 300 сунчаних дана у години.

У овом рејону преовладјују три основна типа земљишта: алувијални наноси, језерски седименти и тло које се развило на еруптивним стенама и кречњаку. У књажевачком виногорју заступљене су црне сорте црни бургундац, прокупац и пловдина, а од белих смедеревка и италијански ризлинг. Данас се у књажевачком виногорју негују од аутохтоних и старих сорти прокупац, вранац и пловдина, као и бројне врхунске сорте којима погодује клима и земљиште. У Књажевцу је активно и Удружење виноградара и винара, које је и један од иницијатора Сајма пршуте, вина и сира, који постаје традиционалан. Удружење окупља подрумаре, производјаче природног вина у циљу развоја производње, едукације и заједничког наступа и пласмана производа.

Удружење је један од иницијатора поставке Музеја винарства који се налази у оквиру поставке етно парка. Музеј заједно са старом сеоском школом, кућом у традиционалном стилу и лапидаријумом, чини јединствену амбијенталну традиционалну, винску и римску целину.

Виноградарство и производња вина у књажевачком виногорју датирају још из доба Римљана, о чему постоје и подаци са археолошког налазишта Тимакум Минус, непосредно поред Књажевца. Са тог касно античког локалитета је ископан и кип Диониса, бога вина старих Римљана. Подаци говоре да су се римске легије окрепљивале квалитетним винима с овог подручја пре поласка у војне походе. У записима античких писаца из трећег и четвртог века књажевачки крај је описан као виногроје.

Џервиново брдо изнад Књажевца је локација најстаријих винограда у овом крају. То су били виногради засадјени пловдином, прокупцем и нешто мало сортним врстама грождја.

1927. у Књажевцу је основана и Винарско земљорадничка задруга, трећа такве врсте у Србији и изградјен је вински подрум капацитета 10 вагона, који је после 2. светског рата проширен на 350 вагона. 1960. задруга прераста у Подрум Џервин који је био окосница развоја винарства у Књажевцу. Природни услови Књажевца и околине од давнина су определили овај крај за виноградарство.

ВОЋАРСТВО

Воћарство

Локално становништво је препознавало природне и климатске предиспозиције, брдско планинског рељефа за гајење разних воћних врста. Производњу воћа на окућници, на међама њива и ливада која је била доминантна у претходном периоду, замењује у другој половини XX века на малим парцелама величине 0,2-0,5 ха, као и на плантажама ППК „Џервин“ и комасираним парцелама од 5 до 50 х.

Доминантне воћарске културе у том периоду на 2.300 ха, су су шљива (Стенлу и Чачанске сорте), вишња (облачинска) и јабука, док се мањој мери гаји купина и крушка. Остале воћарске културе су спорадично заступљене на малим површинама.

Производња шљива се смањује у последњих десетак година, као и производња јабука, док је производња вишања стабилизована на око 3.800 т годишње. Производња вишања је најважнија биљна производња у селима Витковац, Равна, Берчиновац, Валевац и Вина, Кожељ и Булиновац.

Са изузетком вишње, шљиве и купине, воћарска производња није тржишно оријентисана. Вишње, шљиве и купине откупљује више купаца и купаца од којих треба издвојити Предузећа „Венус“, „Десинг“ и „Џервин“ који имају складишне капацитете и прераду и дораду на територији општине Књажевац као и „Тимберг“ који воће складишти у другим општинама. Значајан број домаћинстава има производњу воћа за сопствене потребе.

У одређеном броју села има кућних прерадних капацитета, углавном за производњу ракије за сопствене потребе. Један број ових произвођача почиње са флаширањем ракије и воћних вина и продајом ових производа на тржишту.

Произвођачи воћа имају удружење воћара општине Књажевац које је носиоц организованог усавршавања својих чланова и осталих воћара кроз семинаре, трибине, радионице и презентације нових технологија гајења воћа и њихове заштите у складу са савременим трендовима.

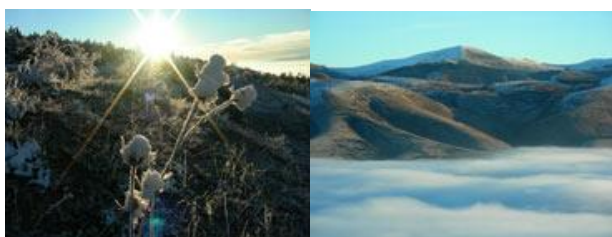

ТУРИСТИЧКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

“Оно што знамо да имамо и оно што имамо, а незнамо да имамо”

Стара планина или Балкан припада моћном систему Балканских планина које се пружају од Црног мора на истоку, па све до Вршке чуке на западу. Дужина овог планинског система износи **530 километара**. Ова планина представља део пространог планинског венца који се назива Карпатско – балкански планински лук. У Србији се налази само његов мањи западни део. Као морфолошка целина омеђена је долинама Белог и Трговишког Тимока, и Височице, а на истоку је омеђена државном границом Србије и Бугарске. У меридијанском правцу се пружа скоро 100 километара, док у упоредничком правцу пружања максимална дужина износи око 30 километара (Пиротска котлина-Сребрна глава).

На северу масив Старе планине почиње од обронака Вршке чуке (692м н.в.). Изразитији врхови су: Црноглав (764м н.в.), **Бабин зуб** (1108м н.в.), Тресак (1000м н.в.), Ветрен (1330м н.в.), Орлов камен (1737м н.в.), Свети Никола (врх) (1380м н.в.), **Миџор** (2169м н.в.), Три чуке (1937м н.в.), Тупанар (1727м н.в.), **Сребрна глава** (1933м н.в.). Често се Старој планини припаја и **Видлич** (1413м н.в.) чији планински венац припада горњем Понишављу, али с обзиром да га од Висока раздваја само уска долина Височице може се прихватити мишљење да заједно са Старом планином чини јединствену морфолошку и природну целину.

Највиша тачка Старе планине у Србији је **врх Миџор** са висином од 2169 м н.в, а најнижа тачка је на излазу из долине Прлитског потока (132 м н.в.). У Бугарској је највиши врх Ботев (2376 м н.в.).

У оквиру планинских климатских региона на Старој планини се могу издвојити: Прелазни или субпланински климатски регион на висинама између 600 и 1250 м н.в. Прави планински климатски регион на висинама између 1250 и 1900 м н.в. Високопланински климатски регион на висинама изнад 1900 м н.в.

Снежна граница на Старој планини се налазила на висини од око 1700 м н.в.

РГОСКА БАЊИЦА

Ргоска Бањица спада у топле воде са 28,6 степени, а са терапеутског гледишта припада хипотермама, те може лечити ишијас, реуму и нека нервна обољења. У погледу хемијског састава припада слабо сумпоровитим водама са наглашеном радиоактивношћу, па је погодна за рекреацију. Налази се пет километара југозападно од Књажевца, на десној обали Сврљишког Тимока, у атару села Ргоште, по коме је и названа Ргоска бањица. Не зна се тачно када су људи, лечења ради, почели да се купају у овим изворима, али постоје налази још из праисторије, затим римског периода, као и у време турске владавине. Римско термално купалиште откривено је приликом скретања тока Сврљишког Тимока. Поред њега нађени су и остаци зидина неке старе цркве, као и остаци хамама. По ослобођењу од Турака на ргоским хидротермама нису откривени никакви термални објекти, те су се и здрави и болесни купали на некаптираним изворима. Године, 1910. изграђено је једно камено купатило са базеном, које је било у употреби до 1930. године. Шест година касније, изграђено је купатило од истог материјала са два базена 5×2,5 м и две каде, дограђено 1948. године, када су саграђена и два угоститељска објекта.

Bazen "Banjica"

На овом терену постоји и читав низ извора, који избијају на водоносном раседу,

дужине око 800 метара. Неки се јављају и на обалама Сврљишког Тимока, а неки су потопљени (изгубљени) у кориту ове реке. Топла вода се може добити побијањем пумпе од 60 цм, до једног метра дубине, а према температури спада у топле воде са 28 – 32 степена Ц. Са ових изворишта напаја се водом и олимпијски базен СРЦ «Бањица». Поред постојећих купатила, на отвореном простору постоји и извориште «Вир», које за купање користе грађани Књажевца, и које је по плану треба да се прошири у језеро.но одакле у околини Књажевца вода "која чини чуда".

На локалитету Бањица у селу Ргоште код Књажевца, на ободу долине Сврљишког Тимока, **археолози су недавно** открили трагове насеља из периода праисторије, антике и средњег века. Посебну занимљивост представља култни комплекс из раног металног доба. Први археолошки трагови у Ргошту регистровани су још 1977. године, када је Радомир Вељковић приликом копања подрума на свом имању наишао на остатке средњовековне некрополе.

БАРАНИЦА

Бараница се налази на десној обали Трговишког Тимока на удаљености 4 км.од Књажевца према Пироту. Бараница је некада била омиљено излетиште не само књажевчана, него и посетиоца из целе Србије. Нажалост дуги низ година уназад, овај простор као и сам објект су изложени разним врстама вандализма.Богатство биљног и животињског света прети да буде уништено немарношћу људи који посећују бараницу из разних разлога. Објект који се налази на стени изнад Тимока и у облику је рибе, је запуштен и скоро демолиран и ако се ускоро нешто не предузме овом простору прети тотално пропадање, а околини која окружује овај простор еколошка катастрофа.

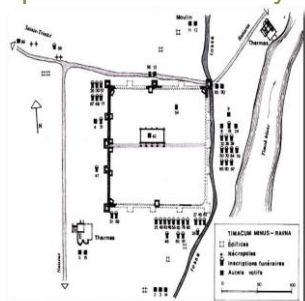
ТИМАЦУМ МИНУС

Локалитет са тврђавом и насељем Тимацум Минус, смештена је на високој обали Белог Тимока, а бележе га Итинерари – спискови путних станица (Табула Пеутингериана) и литерарни извори. У археолошким истраживањима, која се на овом локалитету обављају са прекидима од 1899.године, утврђено је постојање тврђаве, цивилног насеља са термама и некропола. На оближњем брегу Света Тројица, налазило се још једно мање утврђење и храм посвећен “Трачком коњанику”

Maketa rimskog utvrđenja
Timacum Minus (II, VI vek)

Истраживања у долини Тимока везују се и за име Стевана Мачаја, лекара у Књажевцу, дописног члана Српског ученог друштва, који је 1866.године објавио «Грађу за топографију округа књажевачког» – прву већу студију о књажевачком крају. Између 1899. и 1902. године, археолошко налазиште у Равни истражили су Антун фон Премерштајн из Аустријског археолошког института и Никола Вулић, професор на Београдском универзитету.

Најстарије војно утврђење у тимочној области је везано за Равну и датира од средине II века наше ере и односи се на смештај cohors II Thracum Суриаца. Заповедник ове кохорте је био Вецилије Модест, а познати су и неки војници, као и ветерани, који су се населили у околини војног логора. Неко време ова кохорта делила је логор са cohors II Montanorum, да би обе јединице узеле учешће у биткама за освајањем, оностране рудом богате Дакије. Овај простор наследила је, средином III века (око 169.г.) cohors II Aurelia Dardanorum, састављена од регрута из околних крајева. Бројала је 1000 бораца (милитарија), од чега је трећину чинила коњица (екуитата). У њене надлежности је спадало, осим одржавања реда и праћење конвоја с рудом.

Тимацум минус је био административно средиште ширег региона (територијум), чија је привредна основа рударење – експлоатација и примарна прерада бакра. Овој области, која је била царско власништво управљао је намесник провинције и заповедник легије, док је послове на терену организовао префект територије са својим штабом (официјум). Руда се вадилa у долини Трговичког Тимока, као и у подпланинском делу Старе Планине.

ГУРГУСОВАЧКА КУЛА

Гургусовачка кула (Српска бастија) позната као злогласни затвор који је књаз Милош Милош Обреновић дао запалити.1859 је њему у част промијењено име града у Књажевац.

На некада јаком турском утврђењу које је имало 100 кула и два топа, Александар Карађорђевић саградио је казамат, чувену Гургусовачку кулу у којој су од 1844. године мучена 42 српска првака која су била наклоњена династији Обреновић. Ту је робијао и Јован Мићић, старешина Ужичке нахије за време Обреновића. Ту је и умро 1844. године и био прва жртва Гургусовачке куле. Када се 1859. године Милош Обреновић вратио на власт наредио је да се ослободе сви затвореници, а кула запали. У знак захвалности варош је променила име у Књажевац.

МОЛИТВА ПОД МИЏОРОМ

“Дјурдевдански сусрети – Молитва под Миџором”, одржава се у првој недељи маја, у селима села Вртовац и Балта Бериловац (Будзак) у поднозју Старе планине и Бабиног зуба. Пре десет година ТО Књажевац и Завичајни музеј Књажевац, установљена је Туристичко-културна и привредна манифестација “Дјурдевдански сусрети – Молитва под Миџором”, која се организује у селима Вртовац и Балта Бериловац. У селу Вртовцу 6.маја на дјурдјевдан се одржава заветна Молитва, а у Балта Бериловцу у дворишту старе сеоске школе културно забавни програм који обухвата : спортско-забавне чобанске играрије и такмичења у спремању старих завичајних специјалитета као и домаћих јела.

ФЕСТИВАЛ КУЛТУРЕ МЛАДИХ СРБИЈЕ

Године 1951. група студената из Тимочке крајине дошла је на идеју о организовању мултикултурне смотре. Таква идеја остварена је 1962.године када су у дворишту Књажевачке Гимназије одржане прве студентске игре на којима је учествовало око 300 студената из неколико градова Тимочког и Нишког региона. Године 1966. смотра постаје републичка и добија назив музичке игре студената србије а потом уметничке игре омладине и студената србије. почев од 1972.године смотра се одржава под називом фестивал културе младих србије.

Од почетка организовања па до 1984.године фестивал траје као такмичење младих стваралаца у музици, поезији, позоришној игри и уметничкој фотографији. Са порастом новитета и квалитета програма које је нудио публици фестивал губи такмичарски карактер и израста у јединствену смотру врхунских достигнућа младих стваралаца. Своје постојање фестивал је почео музиком (народном и забавном) и сликарством. Класична музика постаје део програма 1967.године; уметничка фотографија 1968.године; омладинска карикатура 1971.године, рецитаторство, говорништво и филм 1972.године; фолклор 1973.године, хорско певање и драма 1974.године; балет 1981.године и спорт и видео стваралаштво 1985.године.

Када се после више од четири деценије поглед усмери ка његовим почецима може се с поносом рећи да су бројеви приказаних програма, изводјача и гостију најбољи показатељи значаја смотре. Више од 50.000 младих стваралаца представило је до сада своја уметничка остварења и готово да нема иоле значајније личности на културној и јавној сцени која није учествовала на Фестивалу.

Фестивал клутуре младих Србије се традиционално одржава почетком јула и траје 5-7 дана.

Последњих година његова стандардна програмска шема подразумева расписивање конкурса за уметничку фотографију, песничког конкурса у сарадњи са другим програмом Радио Београда, отварање репрезентативне ликовне изложбе, вечери народне, забавне и рок музике. Редовно су заступљени драмски и филмски а завршне вечери наступају водеће фолклорне трупе у земљи.

ПРИРОДНА БОГАТСТВА

ПРИРОДНА БОГАТСТВА И БИОДИВЕРЗИТЕТ КЊАЖЕВЦА

Књажевачка општина налази се у котлини између Старе планине на истоку, Тресибабе на југу, Девике на западу и са севера Тупижницом. Простире се на површини од 1.202 км² и по величини је четврта у Републици Србији. Претежни део Општине Књажевац припада брдско-планинском подручју.

Сам град налази се на саставу Трговишког и Сврљишког Тимока који заједно чине Бели Тимок. Клима је умерено континентална.

Природни потенцијали Општине Књажевац огледају се кроз налазишта угља на целој територији, као и различитим врстама руда и на Старој Планини и на Тресибаби.

Богатство флоре и фауне, присуство заштићених биљних и животињских врста, аутохтоне сорте су природне вредности које су добра подлога за даљи развој пољопривреде и туризма у Књажевцу.

Околина по својим природним обележјима представљају једну од најинтересантнијих географских целина у Србији. Такве карактеристике има захваљујући: геолошком саставу, морфологији и геологији терена, климатским условима и сложенем историјском развоју живог света.

Својом атрактивношћу и разноврсношћу површинских и подземних облика рељефа истичу се:

- Прак природе Стара планина (57.968 ха), са својим строгим природним резерватима "Драгаништем" (112 ха), "Големом реком" (35 ха) и споменик природе Бабин зуб - геоморфолошки споменик (44 ха),

- Пећине Тупижничка леденица, Васиљска пећина, пећине у клисури "Коренатац" и пећине са палеонтолошким налазима "Бараница",

Тупижничка леденица

Тупижница је ниска кречњачка планина у оквиру Карпато-балканских планина источне Србије. На овој планини заступљено је више десетина спелеолошких објеката од којих је најпознатија крашка јама Тупижничка леденица. Ова јама је хладни спелеолошки објекат типа статичке леденице. Први описи ове јаме датирају са средине 19. века, док прва научна истраживања започињу крајем овог века (ЦВИЈИЋ, 1895) и трају до данашњих дана. И поред овако дугих истраживања овај објекат се може сматрати недовољно истраженим, посебно са биоспелеолошког становишта. Новијим истраживањима током 2004. године у Леденици је пронађена за науку нова врста троглобионтског гујиног чешља Хаасеа гуидононвеиллери Макаров, 2008 а 2007. године, по свој прилици, нова врста за науку, кратокрилца из рода Лестева Латреилле 1797. Новијим истраживањима у Леденици су констатоване четири врсте виших биљака и три врсте маховина, док је око јамског улаза забележено преко 20 врста виших биљака.

- Долина потока Бигар са водопадом високом око 35 метара, Водопад на Црновршкој реци високом око 10 метара,

Водопад Бигар

- **Клисури** Сврљишка клисура дуга око 15 км, клисура Коренатац дуга око 3 км и клисура код села Стогазовац "Ждрело" дуга око 500 метара,

Сврљишка клисура

Средорек је простор на десној обали Сврљишког Тимока, чије име потиче са почетка XX века, када је са свих страна био омеђен водом и тако чинио “мини речно острво”, и када се на њему одвијао друштвени и културни живот Књажевчана.

Јевик

- Шумско земљиште захвата 36% површине општине, односно 43.200 ха.

Од укупне површине општине Књажевца, 40,5% или око 48.700 ха је под изразитим антропогеним утицајем, а око 60.200 ха или 49,5% је простор очуване природе. Овај простор располаже природним ресурсима чије би одрживо коришћење омогућило: привредни развој локалне заједнице, развој туризма, развој села, смањење сиромаштва, повећање запослености, заштиту и очување природних ресурса.

Под шумама је 43.240 ха или 36%. Антропогени притисак на **природне вредности** огледа се у следећем: крчење шума ради добијања пољопривредног земљишта, неконтролисане експлоатације шума, водопривредном и туристичком, глобалним климатским променама.

Геодиверзитет је угрожен: променом водног режима подземних вода због њиховог исцрпљивања за потребе водоснабдевања; крчењем шума, што доводи до повећане ерозије терена.

Поред тога антропогени притисак на **биодиверзитет** се огледа и у следећем: Каптирање извора и врела, неконтролисано и нестручно сакупљање лековитог биља, шумских плодова и печурака, противзаконити лов и риболов и илегална трговина, интродукција четинарских на просторима листопадних шума, неконтролисана примена пестицида у шумарству и пољопривреди.

Природни ресурси и биодиверзитет су велики потенцијал развоја и опстанка овог краја. Развој нових привредних грана одрживим коришћењем ових ресурса је изазов и шанса за опстанак становништва на овим просторима.

ЗАШТИЋЕНА ПРИРОДНА ДОБРА

У складу са упућеним захтевом радне групе “Туристички потенцијали”, Завод за заштиту природе је 29.09.2008.год. доставио листу заштићених природних добара, добара у поступку заштите и планираних придорних добара за заштиту, на територији наше општине и на овај начин у многоме допринео даљем раду формираних радних група.

Споменик природе **Тупижничка леденица** - у поступку је за стављање под заштиту, “Бараница” - предвиђена за истраживање ради стављања под заштиту.

Споменик природе **Долина потока Бигар** са водопадом високом око 35 метара - у поступку за стављање под заштиту,

Пећине са палеонтолошким налазима “**Бараница**” – Бараница предвиђене за истраживање ради стављања под заштиту.

Парк природе **Стара планина** (57.968 ха), са својим строгим природним резерватима “Драгаништем” (112 ха), “Големом реком”(35 ха) и споменик природе Бабин зуб - геоморфолошки споменик (44 ха). – заштићено природно добро.

На територији Општине Књажевац под стрателством Г.“Тимочке шуме” из Бољевца ЈП “Србијашуме” налазе се следећа заштићена добра: - Строги природни резерват “Драганиште” је проглашен 1981.год. у државној својини, укупне површине 112,03ха. Заштићено добро се налази на висини од 1500-1700м, Ову заједницу смрче, поред, сацињавају и др.врсте.

- Строги природни резерват “Голема река” проглашен је 1981.год. Заштићено добро се налази на висини од 1250-1350м и припада сливу

Големе реке. Ова шумска заједница типа прашуме је аутохтона. Стабла су здрава, средње висока, чиста од грана, средњег пречника и нема подмлатка. Границама резервата обухваћена је шумска заједница планинске букве Резерват је намењен очувању генофонда, као и свих припадајућих врста флоре и фауне. Треба да омогући и научна истраживања, којима би се пратиле све фазе кроз које пролази букова прашума.

- Споменик природе "Бабин зуб" је геоморфолошки споменик проглашен 1981. год. Заштићено добро је на висини око 1570 метара, укупне површине 44 ха,

БИОДИВЕРЗИТЕТ И ЗАШТИЋЕНА ПОДРУЧЈА

БИОДИВЕРЗИТЕТ

Биодиверзитет је биолошка разноврсност, а подразумева свеукупност гена, врста и екосистема на Земљи. Природа функционише на принципу разноврсности, па је биодиверзитет једини могући одговор на непрестану променљивост услова животне средине, а и основни људски ресурс државе.

Књажевачка котлина је округласта депресија измедју Старе Планине и планина Тресибабе, Девике и Тупижнице пречника 20-25км. Речне долине и међудолински ртови представљају основне типове детаљне котлинске морфологије.

Стара планина је изградјена од палеозојских стена, гранита, габра, пермских пешчара и конгломерата. Шаролику литолошку структуру просецају дубоке клисурасте долине притока Трговиског Тимока. Најмаркантније су долине Црновршке, Алдине, Габровничке, Репушничке, Жуковске и Јелашничке реке.

Шумска и остала биљна вегетација

Шуме у Књажевачкој општини су ограничене на просторе Старе Планине, планина Тресибабе и Тупижнице и заузимају највећи део њихових територија. То су, углавном, састојине храста, а на вишим надморским висинама доминирају букове шуме.

Изданачке шуме букве заузимају највише површина, чак 70,4 (7810,98 ха), док преосталих 29,6 % заузимају, углавном изданачке шуме хрстова китњака, сладуна и цара

%

Шикаре и шибљаци

Према расположивим подацима, деградиране шуме-шикаре и шибљаци заузимају површину од 5347,61ха или 18,6% од укупне површине. Шикаре заузимају површину од 3666,26ха или 12,7%, док шибљаци чине површину од 1681,35ха или 5,9%.

Све ове састојине представљају девастиране високе шуме на овом подручју, што чини последњи стадијум према голетима или, код прогресивне сукцесије, први ка стварању нових шума.

На основу извршене анализе, констатује се:

- неповољан однос високих шума према изданачким, шикарама и шибљацима (42,8:57,2) у поредјењу са просеком за Србију (58:42);

- велико учешће вештачки подигнутих састојина, култура четинара, преко 30%, са највећим учешћем борова, који нису аутохтони за ова станишта, као и багрема који је егзота.
- огромно учешће деградираних (изданаčkih) и девастираних (шикара и шибљака) шума насталих као резултат неповољног деловања, највише, антропогеног.

Остале биљне заједнице

Веома интересантне и ретке су и биљне заједнице тресава које се налазе на Јабучком равништу. Богатство флоре огледа се и у богатству лековитог биља, које добија економски значај. То су лековите биљке: кантарион, боровница, хајдучка трава, подубица, боквица, клека, вирак, мајкина душица, линцура и многе друге. На овом терену се могу наћи и многе врсте макрогљива, које се на овом подручју неограничено (и без контроле) експлоатишу, што веома угрожава њихов опстанак.

Антропогени утицај на природне вредности и биодиверзитет општине огледа се у: крчењу шума ради добијања пољопривредног, обрадивог земљишта, неконтролисаној сечи шума, појавама (намерних или случајних) пожара, пошумљавању неадекватним и неодговарајућим врстама (интродукција), урбаним развојем, каптирањем извора и врела, неконтролисаним и нестручним сакупљањем лековитог биља, шумских плодова и печурака, противзаконским ловом и риболовом, применом пестицида у шумарству и пољопривреди, авантуристичким истраживањима спелеолошких објеката, као и глобалним климатским променама.

Основне карактеристике биодиверзитета су:

Флора: Стара планина је један од најзначајнијих центара диверзитета биљака и дрвећа на Балкану. У њему живи чак 1742 врста и подврста од којих је 160 ендемичне.

Макрогљиве: Регистровано је преко 30 врста. Неке од њих имају и економски значај.

Фауна: Забележено је 203 врста птица, 116 врста дневних лептира, од којих су шест угрожене врсте лептира, 37 осетљивих и 21 ретких врста,

од њих је од великог значаја за очување биодиверзитета Србије и Балканског полуострва

ЖИВОТИЊСКИ СВЕТ

Преглед стања животињског света дат је према врстама заступљености, локалитетима, истражености, значају и заштићености.

Регистровано је више од 30 врста сисара (истраженост недовољна). Утврђено 116 врста дневних лептира. Број познатих врста птица је 203 врсте, (што износи око 53,1% од укупног броја познатих птица у Србији, 382 врсте).

Из групе бубоједа забележено је присуство јежа, кртице, мале и шумске ровчице водене и вртне и пољске ровчице. Глодари су и по броју врста и распрострањености најбројнија група. Присутне су веверица, текуница, ридја волухарица, водена, подземна и пољска волухарица, снежна волухарица, слепо куче, жутогрли миш, шумски миш и домаћи миш, велики сиви пух, пух лешникар. Многе од набројаних су заштићене као природне реткости и на

списку су за Црвену листу кичмењака Србије.

Од месоједа су присутне врсте: вук, куне-белице и златице, твор, јазавац. Срећу се јелен, срна и дивља свиња.

Установљено 18 врста, од чега 6 врста припада класи водоземаца а 12 врста класи гмизаваца.

Фактори уgroжавања су: деградација и уништавање планинских и високопланинских шума (четинарских и мешовитих сума смрче), мешање састава шума, старосне структуре и обраста, уклањање непродуктивних врста и појединих стабала, чисте сече на нагибима и надморским висинама, подизање шумских култура од унесених врста, неконтролисани одстрел, неконтролисани развој туризма на горњим висинским зонама (нестанак жутокљууне галице, сивог сокола и сурог орла, индивидуалне акције тровања штеточина (утицај на ланце исхране), екстензивно сточарство, култивација планинских пашњака, примена пестицида.

ВОДЕ: Водотоци су динамични екосистеми у којима се свака промена брзо одражава на живи свет у њима.

У односу на надморску висину и деловање многих фактора, као и поделе вода на риболовна подручја, водотоци Старе планине припадају средњем и доњем салмонидном (пастрмском) и горњем ципринидно-мренском региону (шаран-мрена).

Реке тимочког слива припадају планинском, брдско-планинском и равничарском типу са специфичном ихтиофауном. За подручје Општине Књажевац битне реке су Бели Тимок са утоком Трговишког Тимока. Досадашња истраживања ихтиофауне обављана су у водама Белог Тимока, Трговишког Тимока, Црновршке и Стањиначке реке, али осим Трговишког Тимока са изворишним делом, ни један од наведених водотокова није истраживан у смислу заштите станишта и очувања диверзитета риба.

Подручје Старе планине, карактерише се присуством 26 врста и представља салмонидни регион у коме живи поточна пастрмка, која је и биоиндикатор квалитета вода.

Риболовне воде водотока, за наше подручје, припадају рибарском подручју "Тимок" и одговарајућим заједницама спортских риболоваца, чија је обавеза да одржавају, обнављају и повећавају рибљи фонд и да одржавају број и квалитет рибљих врста у границама биолошког

и економског капацитета. Све поменуте врсте риба, као и остале врсте повремених јављања, веома су важне у ланцима исхране и очувању аутохтоног ихтиогенофонда и биодиверзитета уопште.

Најзначајнији негативни утицаји на стање фауне риба имају отпадне воде свих врста, ерозија земљишта, бујице, клизишта, експлоатација песка и шљунка, преградивање водотока, изградња рибњака, интродукција, коришћење недозвољених средстава у риболову.

3. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Анализа документа

Радне групе су неколико месеци напорно радиле и састајале се како би реализовале све планиране активности из фазе 3. Анализирана је комплетна документација коју посједује Општина Књажевац, а везана је за унапређење и заштиту животне средине, разни закони и одлуке итд. Резултати које су оне оствариле су основа нашег стратешког документа.

НАЗИВ ДОКУМЕНТА

<i>Урбанистички план општине</i>	Национални програм заштите животне средине-предлог
<i>Генерални урбанистички план општине Књажевац 2010</i>	Акциони план регионалног развоја
<i>Стратегија развоја општине Књажевац 2008-2012</i>	Информатор О Раду Органа Општине Књажевац
<i>Национални миленијумски циљеви развоја у републици Србији</i>	Стратегија Туризма Републике Србије
<i>Регионална стратегија развоја Србије 2007-2012</i>	Стратегија комуникације Јацање капацитета у управи за заштиту
<i>Стратегија енергетског развоја Србије до 2015</i>	Управљање водама за одрживи развој
<i>Национална стратегија економског развоја Републике Србије 2006-2012</i>	Енергетика и заштита животне средине
<i>Закон о заштити животне средине</i>	ЕПР-Израда програмске политике, планирање и имплементација

Мобилизација финансијских ресурса у циљу заштите животне средине	Преглед стања животне средине РС-УН2007
Радиоактивност животне средине у Републици Србији у 2002	План развоја туризма на Старој Планини са прединвестиционом студијом физичко-техничким карактеристикама скијалиста

Анализа трендова и анализа утицаја трендова

ТРЕНДОВИ

У овом кораку анализирани су трендови свих вредности, да ли су у порасту, стагнацији или опадању, дати су показатељи тренда и изузеци уколико их има.

СТАНОВНИШТВО И ЕКОЛОШКА СВЕСТ

Вредности	Тренд	Показатељи	Позитивни изузеци
Становници	У сталном паду Миграција Бела куга Економски разлози Последица транзиције	1) Број становника 1953. год. – 61973 1961.год. – 59445 1971.год. – 52012 1981.год. – 48876 1991.год. -	Имиграција Рома Град и чистоћа; Повећање вишечланих породица.
Навике и обавезе	Свест у порасту; Навике у складу са свешћу; Викенд - повратак на село и уређење живљења; ? Развој сеоског туризма.	Чистији путеви и водени токови; Насеља и уређења, колективна и индивидуална; Удружење риболоваца и др. Све већи број регистрованих домаћинства за туризам.	Чистији путеви и водени токови; Насеља и уређења, колективна и индивидуална; Удружење риболоваца и др. Све већи број регистрованих домаћинства за туризам.
Едукација	Свеобухватност најмлађе популације; Пораст свести о очувању животне средине; Медији.	Почетни добри резултати; Средња школа- редовна обавеза.	Општа заинтересованост; Укључивање невладиних организација; Већи број едукативних садржаја у медијима (електронски и писани)

ПРИВРЕДА И ПОЉОПРИВРЕДА

Вредности	Тренд	Показатељи	Позитивни изузеци
Прехрамбена индустрија	Смањење производње, и гашење појединих капацитета	Број регистрованих предузећа за прераду пољ. производа	„Тимомед“ откуп, прерада и пласман меда; „Десинг“ производња кремова, надева и топинга на бази воћа; „Венус“ прерада и дорада воћа; Мали прерадни погони-сушаре за печурке, лековито биље, шљиву и шумске плодове;
Виноградарство	Смањење површина под виноградима	Статистички подаци о површинама под виноградима	Укупњавање земљишта и подизање плантаже винограда у с. Потркање на 9 ха
Вишња	Благо раст површина под вишњом	Статистички подаци о површинама под вишњом	нема
Шљива	Стагнација у подизању нових засада	Статистички подаци о површинама под шљивом	нема
Овчарство	Смањење броја оваца	Број оваца из евиденције ветеринарских служби	нема
Сточарство- говедарство	Смањење броја говеда	Евиденција ветер. служби у акцији обележавања говеда	нема

ПРИРОДНА БОГАТСТВА

Вредности природног добра	ТРЕНД	Показатељи посматрања	Позитивни изузеци
Ваздух	Квалитет ваздуха у граду	Контрола квалитета амбијенталног ваздуха врши Здравље Тимок из	Општинска Управа је својом стратегијом развоја општине Књажевац планирала

		Зајечара. Књажевац нема оспособљен кадар и инструменте. Податке не добија сем ако их тражи. Квалитет ваздух се мери на три локације у граду (Кружни ток, Код школе Каплар и код фабрике ИМТ) Постојећи резултати указују да је ваздух у Књажевцу и околини врло квалитетан.	мере на мониторингу оријенталног ваздуха.
Речни слив Белог Тимока	Величина речног слива Белог Тимока је око 2/3 од територије општине (Трговишки Тимок око 528 км ² , са притокама и Сврљишког Тимока са притокама око 215 км ²		
Термалне воде (Бањица)	Физичко – хемијска анализа термомоинералне воде са извора "Бањица" у селу Ргоште код Књажевца са стручним мишљењем о њеној терапијској вредности.		
Природна добра	Заштићена природна добра у општини Књажевац	<u>Парк природе</u> Стара планина са строгим природним резерватима од 1997 год. Површина парка износи 142.219,64 ха. Споменик природе:	Садашњих 6,5% територије под заштитом у Србији до 2010. строгим законском регулативом повећаће се на око

		Тупижничка леденица у поступку за стављање под заштиту. Споменик природе: Долина потока Бигар у поступку стављања под заштиту и пећина са палеонтолошким налазима "Бараница предвиђена за истраживање ради стављања под заштиту.	11%. У Србији је заштићено : 5 националних паркова, 120 резервата природе, 20 паркова природе, око 470 споменика природе. Под заштитом је и 215 биљних и 427 животињских врста и природних реткости.
Природна добра	Заштићена природна добра у општини Књажевац	<u>Парк природе</u> Стара планина са строгим природним резерватима од 1997 год. Површина парка износи 142.219,64 ха. Споменик природе: Тупижничка леденица у поступку за стављање под заштиту. Споменик природе: Долина потока Бигар у поступку стављања под заштиту и пећина са палеонтолошким налазима "Бараница предвиђена за истраживање ради стављања под заштиту.	Садашњих 6,5% територије под заштитом у Србији до 2010. строгом законском регулативом повећаће се на око 11%. У Србији је заштићено : 5 националних паркова, 120 резервата природе, 20 паркова природе, око 470 споменика природе. Под заштитом је и 215 биљних и 427 животињских врста и природних реткости.
Природна добра	Стара планина - Строги природни резервати	Стара планина се налази на истоку Србије и саставни је део карпатско-	У оквиру пројекта МАБ-УНЕСКО «Човек и биосфера», 2001.године Парк

		балканског масива. Масив Старе планине је западни део познате Балкан планине која се протеже све до Црног мора делећи Бугарску на два дела. Укупна површина масива је 1802 км². Планински венац се простире са северозапада ка југоистоку, дуж српско-бугарске границе. Највиши врх Старе планине је Миџор висине 2169 м. Планина је богата водом, кањонима, понорима, врелима и водопадима. Строги природни резерват “Драганиште” којим је обухваћен екосистем смрчевих шума Пецетум ехцелсае сербицум Рудски 1949. Строги природни резерват “Голема река” који обухвата аутохтону заједницу типа прашуме коју сачињава заједница планинске Букве Лузило-Фагетум сребикум, а намењен је за очување генофонда; Цело ово подручје карактерише велики	природе «Голија» уписан је у листу резервата биосфере под именом «Голија-Студеница». Поред Голије, осталих девет номинованих подручја су: Национални паркови «Ђердап», «Тара» и «Шар планина», Специјални резервати природе «Горње Подунавље», «Обедска бара» и «Делиблатска пешчара», Парк природе «Стара планина»,
--	--	---	---

		број биљних и животињских врста, а посебно оних које су ендемичне.	
	Сврљишка клисура (резерват биосфере предлог за истраживање)	Сврљишки Тимок је једна од најдужих река понорница у Србији која у свом горњем току код села Периш понире и после 1200 м се поново појављује. У доњем току пролази кроз мпозантну Сврљишку клисуру дугу (15 км) скоро све до Књажевца. Клисура, мада ужа, лепша је од Сићевачке. Кроз клисуру поред Тимока пролази још само пруга која је саграђена почетком 20 века. Пруга пролази кроз 32 тунела, и чак 19 пута прелази реку.	Млади људи из села Нишевац и Књажевац организовали су се у удружење, осмислило неколико пројеката и полако ради, уз помоћ донација, на враћању достојанства изворишту живота, виталности и креативности, природи.
	Сврљишка клисура (резерват биосфере предлог за истраживање)	Стене клисуре обрасле су ароматичним биљкама, са пуно дрена, богата је животињским светом посебно змијама Поскоцима. Од риба у Тимоку има пастрмка поточарка. Стене се од површине Сврљишког Тимока пењу и до 400 метара, Има доста изворишта и бунара у околини.	

	Бараница	Постоје темељи утврђења моћног Краља Барана и бројна археолошка налазишта, која само потврђују да је ово место од давнина било привлачно људима.	
	Долина потока Бигар	долину потока Бигар, која је у целини испуњена бигром, из које истиче и водопадом са висине од 35 метара се обрушава у Стањанску реку, представља "један од најлепших слапова у источној Србији";	
Станишта	Заштита аутохтоних врста животиња	Јелен, Јаребице, Тетреб	
	Заштита аутохтоних врста шума/стабала	Високо планинска Буква, Смрча, Бор Кривун	
	Спречавање уношења и размножавања инвазионих врста биља Амброзија Шикаре у ниским пределима	Због прекомерне експлатације и уношењем страних врста, као што је био случај са амброзијом, која се нагло проширила и код нас, дошли је до угрожавања друге врсте.	
	Спречавање уношења и размножавања инвазионих врста животиња:	Дивља свиња, Шакал, Јазавац, Куна	
	Влажна станишта су моцваре, тресетиста или отворене воде, које су природне или створене човековим радом, сталне или повремене, са стајацом или текућом	Влажна станишта су најпродуктивнији светски екосистем, који осигурава цовецанству незамењиве економске ресурсе, а има и огромну	

	водом.	културну вредност, Угрозена су прекомерним исушивањем, претварањем у пољопривредно земљиште, загађивањем и прекомерним уништавањем флоре и фауне која их насељава.	
	Спречавање уношења и размножавања инвазионих врста животиња:	Дивља свиња, Шакал, Јазавац, Куна	
	Станишта животињског света Станиште захвата 110.930 ха, Има 8 резервата са 33.279 ха,	На Старој планини доминира ниска дивљач (зец, дивља свиња, ласица, јаребица, фазан). На нижим висинама преовладава зечија дивљач, а у нешто вишим зонама срнећа дивљач и дивље свиње. Ову дивљач прате и птице: фазан и пољска јаребица (локација Јбучко равниште и Сунчана долина). Кад је реч о птичијем свету, преко седамдесет врста птица (врана, сова, креја, гавран) се гнезди на стаништима Старе планине, а чак 92 врсте птица се	

		налази под режимом заштите и представљају природне реткости. Стара планина је једно од ретких станишта Белоглавог супа. Што се животињског света тиче, ту се могу срести следеће птице: тетреб, кога још има само на Тари, бели орао, сури орао, дропља, сова и др. Од других животињских врста, ту су присутни медвед, срне, дивље свиње, јелен лопатар, видре, дивокоза, слепо куче, куна златица, вук, лисица.	
	Станишта биљног света:	(Карактеристичне ендемичне биљне врсте су: росуља, рунолист, линцура, бели локвањ, Панчићев пелен, Линцура, Разгон, Вирак, Ангелика, ту расте и најмањи бор у Европи, бор кривуљ, смрче. На подручју Старе планине \"Арбиње\" је под заштитом од 1985. г. под називом \"Смрча\", станиште бора кривуља, станиште смрче,	

		клеке, боровнице и тетреба, станиште букве и јавора, станиште биљке росуље. Брусница, Дрен, Шипурак, Очуван је алпијски пашњак са заједницом патуљасте планинске клеке (Јуниперус нана) и субалпијске смрче (Пикеа ехцелса).	
--	--	---	--

УТИЦАЈ ТРЕНДОВА

СТАНОВНИШТВО И ЕКОЛОШКА СВЕСТ

Становништво

Набројте главне трендове у животној средини ваше заједнице	Који су социјални утицаји ових трендова (да ли су позитивни или негативни)	Који су економски утицаји ових трендова (да ли су позитивни или негативни)	Које наведени утицаје имају на вредности у вашој заједници (да ли су + или -)
У сталном паду	Негативни (старосна структура становништва)	Негативни (смањење радноспособног становништва)	Негативни
Миграција	Негативни (са аспекта социјалне сигурности-обезбеђење радног места)	Негативни (смањење производних капацитета)	Негативни
Бела куга	Негативни (велики утицај миграције на)	Негативни (социјална несигурност због)	Негативни

	старосну структуру)	економске нестабилности)	
Економски разлози	Негативни (немогућност интезивног развоја-интезивно запошљавање)	Негативни (недостатак средстава за интезивни развој И брже запошљавање)	Негативни
Последица транзиције	Позитивно (усвајање и спровођење законских регулатива)	Позитивно (пораст продуктивности и развој туризма)	Позитивни

Навике и обавезе

Свест у порасту	Позитивни (превентивне активности на очувању животне средине и здравља)	Позитивни (схватање значаја вредности рада и тежња ка продуктивности)	Позитивни
Навике у складу са свешћу	Позитивни (едукација становништва)	Позитивни (развој економско оправданих пројеката)	Позитивни
Викенд-повратак на село и уређење живљења	Позитивни (побољшање менталног И физичког здравља)	Позитивни (оживљавање села са развојем пољопривреде)	Позитивни
Развој сеоског туризма	Позитивни (даљи развој и надградња сеоског живљења и културе)	Позитивни (утицај на стандард сеоског становништва)	Позитивни

Едукација

Свеобухватност најмлађе популације	Позитивно (изградња свести о здравом начину живота)	Позитивни (развој свести о економском напретку)	Позитивно
Пораст свести о очувању животне средине	Позитивни (очување здравља и квалитета живота)	Позитивни (економски ефекти од рециклаже И обновљиве енергије)	Позитивни
Медији	Позитивни (доступност информација)	Позитивни (едукација становништва)	Позитивни

	становништву)		
--	---------------	--	--

ТУРИСТИЧКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

МОТИВ	СОЦИЈАЛНИ УТИЦАЈ	ЕКОНОМСКИ УТИЦАЈ	ЕКОЛОШКИ УТИЦАЈ
РГОШКА БАЊА	Негативан (-)	Негативан (-)	Позитиван (+) Негативан (-)
БАРАНИЦА	Негативан (-)	Негативан (-)	Позитиван (+) Негативан (-)
ТИМАЦУМ МИНУС	Позитиван (+)	Позитиван (+)	Позитиван (+)
ГУРГУСОВАЧКА КУЛА	Негативан (-)	Негативан (-)	Негативан (-)
ФЕСТИВАЛ КУЛТУРЕ МЛАДИХ СРБИЈЕ	Позитиван (+)	Позитиван (+) Негативан (-)	Позитиван (+)
МОЛИТВА ПОД МИЏОРОМ	Позитиван (+)	Позитиван (+)	Позитиван (+) Негативан (-)

ПРИВРЕДА И ПОЉОПРИВРЕДА

МОТИВ	СОЦИЈАЛНИ УТИЦАЈ	ЕКОНОМСКИ УТИЦАЈ	ЕКОЛОШКИ УТИЦАЈ
Гашење виноградарске и воћарске примарне производња	Негативно, социјална несигурност, незапосленост, психичко здравље	Негативно, гашење сировинске базе за прерађивачку индустрију и смањење извора прихода за скоро 60 % становништва општине.	Негативни
Нови засади „Облачинске” вишње и шљиве	Позитивно, стварање услова за бављење пољопривредом и опстанак на селу	Позитивно, због повећања квантитета и квалитета производње и прихода.	Позитивни Рационално коришћење пољопривредног земљишта, смањена употреба пестицида
Ревитализација овчарста и козарства	Позитивно, стварање услова за бављење	Позитивно, због повећања квантитета и	Позитивни Ревитализација многобројних

-Старопланинско јагње	пољопривредом и опстанак на селу. Очување биодиверзитета	квалитета производње и прихода.	пашњака.
Традиционално кулинарство	Позитивно , очување наслеђа и позитивни ефекти на здравље.	Позитивно , повећање прихода од пољ. производа кроз понуду у рур.туризму	Позитивни
Гашење виноградарске и воћарске примарне производња	Негативно , социјална несигурност, незапосленост, психичко здравље	Негативно , гашење сировинске базе за прерађивачку индустрију и смањење извора прихода за скоро 60 % становништва општине.	Негативни

ОПИС МИНИМАЛНИХ СТАНДАРДА СТАНОВНИШТВО И ЕКОЛОШКА СВЕСТ

Вредности	Ризици/претње	Стандарди
Становници	-Лоша демографска структура-наталитет у паду; -Већи број старијих особа; -Лоша економска ситуација, -Миграције; -Незапошљеност; -Лоша комунална инфраструктура;	-Успостављање обавезног програма за повећање наталитета на нивоу општине;
Навике и обавезе	-Необразованост; -Традиционализам; -Низак ниво културе живљења; -Комунална култура живљења; -Наркоманија; -Алхохолизам;	-Усклађивање традиционалног и модерног; -Посебан акценат на решавању проблема младих, наркоманије и алхохолизма (поштовање закона);
Едукација	-Недостатак школа које прате потребе становништва; -Хиперпродукција кадрова	-Усклађен образовни систем са потребама становништва;

	која није потребна на тржишту рада; -Смањење броја деце; -Едукација је само системска, не постоји алтернативна; -Лоша материјална ситуација становништва;	-Популарисање неформалног образовања; -Постојање еко-центра.
--	--	---

Радна група: ПРИВРЕДА И ПОЉОПРИВРЕДА

Први састанак радне групе Приврда и пољопривреда одржан је у просторијама СО Књажевац. Чланови ове радне групе бавили су се анализом правне регулативе које се тичу процеса Зелене Агенде из угла привреде и пољопривреда. Сачињен је списак прописа и урађена је анализа ових докумената. Као један од усвојених закључка ове радне групе је и само њено проширење, укључивање представника из привреде, односно индустрије, нарочито већих производјача индустријског отпада.

“Анализа стандарда и дефинисање визије”:

1. Ко су послодавци?
2. Које производе и услуге извози наша привреда?
3. Шта се увози?
4. Да ли су ресурси обновљиви?
5. Како је благостање распоређено И да ли опстоји велики несклад између богатих И сиромашних?
6. Да ли грађани имају једнак приступ образовању у запошљавању?
7. Какве системе И структуре је изградила општина да задовољи потребе грађана?
8. Колико су они ефикасни?
9. Колико се користе необновљиви ресурси?
10. Да ли су објекти грађени уз поштовање стандарда?
11. Како ће наша општина изгледати у будућности у погледу урбаног уређења?
12. Како се користи земљиште?
13. Где се становништво насељава?
14. Колико су чисти ваздух вода И земљиште?
15. Каква је биолошка разноврсност?
16. Колико паркова И отв.површина има?
17. Од којих природних ресурса су послодавци зависни?

Задатак члановима групе: одговор на ова питања треба да Вам послуже да напишете једно писмо имагинарном детету које ће живети у 2050 години.

И још једна напомена. Имајте у виду која смо радна група “Привреда И пољопривреда” зато тако и усмерите своје размишљање и визију наше заједнице. О другим аспектима ће говорити више чланови других група!!!

Такође требамо више обратити пажњу код креирања визије на наше приоритете које смо још раније утврдили а то су:

- 1.Прехрамбена индустрија; 2. Вино; 3,Воћарство(Вишња И шљива); 4. Овчарство и козарство)(јагње) 5.Етно кулинарство;

Рад групе у оквиру тачке 7 се одвија у два дела:

Први део

У првом делу учесници су кроз размену идеја и кроз одговоре на питања о ВИЗИЈИ дошли до следећих закључака:

1. Да је прехранбена-прерађивачка индустрија у колапсу-даљем пропадању (пре свега ППК Џервин-неуспела приватизација); Млинпек, Задруге угашене или смањена виталност;

Код осталих мањих прерађивача, имамо ситуацију да они бележе благи раст производње; Поз. пример Тимомед,

Послодавци су домаћи власници који махом имају седиште фирми у Књажевцу;

2. У текстилној и кожарској индустрији имамо више предузећа махом средњих И мањих изузимајући ФАЛЦ-ИСТ који има преко 500 радника. Послодавци су домаћи изузев ФАЛЦ-ИСТ-а где је власник Италијан;

У дрвопрерађивачкој грани имамо домаће власнике или је мешовито власништво;

У преради камена имамо домаће власнике (Вучић), мали занатлије каменоресци;

3. Код трговинских фирми које се баве извозом пољ. производа власници су домаћи;

4. Из општине се извози Текстил, обућа, Дечији намештај, школски намешта-столице и столови од дрвета, Вишња, шљива, купина, мед и пчелињи производи, јунеће месо, сиреви И ост. Млечни производи, пластика за обућу

5. Увози се. Кожа, лепкови, пом. материјал, тканине, конач, амбалажа, машине за кожарску, текстилну, дрвопрерађивачку. И металопрерађивачку. Индустрију. Фурнир од букве, лепак И катализатори за лепак, боје И лакови, памучне тканине, лимена И пластична амбалажа, половна И нова опрема за производњу, калупи И алати.

6. Општа констатација је да се необновљиви ресурси експлоатишу у таквом обиму И темпом који обезбеђује још дужи низ година експлоатацију истих;

Код обновљивих извора имамо ситуацију да се И они недовољно или уопште не користе (пољ. земљиште, водни потенцијал И ветар за производњу енергије, термална енергија И биомаса..... Треба стварати услове да се исти оставе наследницима неискоришћавани.

7. Дистрибуција благостања је неповољна.

Диференцијација између слојева друштва није завршена, доминира радничка класа, махом незапослена, старачка сеоска домаћинства и део радника који ради у обућарству, текстилној и прехранбеној индустрији, мале занатске радионице (мала привреда И трговина).

8. Што се тиче доступности образовању, имамо довољне капацитете можемо констатовати да до средње школе проблем због финансија није изражен у већој мери.

Већ од средње школе И факултета, ситуација је другачија. Школовање на страни могу да наставе деца имућнијих родитеља или оних породица које (кроз разне видове отуђења трајних добара или текуће акумулације) финансирају средњошколце И студенте. Тај тренд је у порасту;

Други део:

Група је кроз кластеровање идентификовала заједничке теме које треба да постану предмет заједничке визије, и дошла до следећег:

Листа елемената визије:

- Јака прерађивачка прехранбена индустрија;
- Металопрерађивачка индустрија
- производња сточне *хране*
- Развој експлоатације украсног камена И др. минералних сировина;
- Развој дрвопрерађ. Индустрије;
- Увођење нових грана чисте индустрије(рач.опрема, софтвер И хардвер, производња чисте енергије,)
- грађевинарство)
- Рударство
- Коришћење термоминералне воде за грејање пластеника, туристичких објеката,станава идр.

Радна група: ТУРИСТИЧКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

Анализа и одређивање стандарда и визије туристичких потенцијала изабраних на предходним састанцима

ЗАКЉУЧЦИ СА САСТАНКА:

На састанку је обрађено шест, претходно одабраних, туристичких потенцијала (Ргошку бању (Бањицу) и Бараницу (која има карактеристике природног и културног туристичког мотива), из групе антропогених туристичких вредности Тимацум Минус и Гургусовачку кулу, а из групе манифестација "Фестивал културе младих Србије" и "Молитву под Миџором"). Сваки туристички мотив је обрађен посебно

1. Ргошка бања (Бањица)

- 1) Циљ је изградња Бањице као **здравствено-туристичког центра**.
- 2) Њен развој би требао да се креће у **одрживим оквирима (поштујући начела одрживог развоја)**.
- 3) Минимални стандарди које је потребно обезбедити су: **уређење, сређивање постојећих објеката** (кафана и купатила), **уређење паркинг простора, простора око вира и простора за дечју игру**.

Пројекат изградње Бањице већ постоји.

2.Бараница

- 1) Циљ је уређење Баранице као **излетишта**.
- 2) **Одрживи развој** на општинском и републичком нивоу.
- 3) Минимални стандарди: ревитализација, уређење постојећег објекта (ресторана), уређење плаже, простора за дечју игру.

3.Тимацум Минус

- 1) Циљ је уређење **визиторског центра, изградња продајног места (продавнице сувенира)** у оквиру архео-етно парка, **обезбеђење бољег превоза, уређење по питању хортикултуре, заштита локалитета** (да се детаљно истражи и конзервира све), **план за реконструкцију парка и уређење стаза је у фази израде**. Равна је културно добро од великог значаја зато што је најстарији римски логор на територији Тимочке крајине.
- 2) Потребно је избећи **физичку угроженост локалитета**.

- 3) Минимални стандарди: **уређење простора око самог локалитета**, боље могућности за **квалитетнији пријем посетиоца**, постављање **туристичке сигнализације** и **реализација постојећег пројекта**.

Равна би могла да буде **значајно место на мапи за употпуњавање карте археолошких локалитета на Балкану**.

4. Гургусовачка кула

- 1) Циљ је уређење простора Куле кроз постојање **радионице старих заната** са продајним местима, **канцеларије за младе**, **летње позорнице**.
- 2) Потребно је избећи **физичку угроженост локалитета**.
- 3) Минимални стандарди: постојање квалитетног плана за уређење простора и очување и одржање оригиналног зида и капије.

5. Фестивал културе младих Србије

- 1) Циљ је **активно учешће младих из целе Србије** а временом попримање **међународног значаја**.
- 2) Потребно је **одржање континуитета** (да се избегне гашење манифестације).
- 3) Минимални стандарди: **активно учешће младих Књажевца** у организацији и реализацији Фестивала и **праћење актуелних културних трендова**.

6. Молитва под Миџором

- 1) Циљ је да се постигне **препознатљивост и специфичност** Књажевца овом манифестацијом (нематеријална културна баштина књажевачког краја). Потребан је квалитетан маркетинг.
- 2) Потребно је **избећи урбанизацију и негативне спољне утицаје**.
- 3) Минимални стандарди: **очување изворних обичаја**, очување ћелије, **континуитет и квалитет пратећих манифестација**.

Радна група ПРИРОДНА БОГАТСТВА

Закључак после извршене анализе стандарда и дефинисања визије:

1. Природни ресурси и биодиверзитет су велики потенцијал развоја и опстанка овог краја. Развој нових привредних грана одрживим коришћењем ових ресурса је изазов и шанса за опстанак становништва на овим просторима.
2. Развојем туризма и других привредних грана, само одрживим коришћењем природних вредности може се заштитити и сачувати, одржати и унапредити биолошка разноврсност наше општине. (Стазе здравља "Јевик – Бараница" и "Средорек - Јаз – Бањица")
3. Унапређење облика и метода очувања природних вредности и увећање површина које су законом заштићене. (Формирање јавног предузећа за управљање заштићеним природним добрима; формирање Природњачке збирке; очувати генетски фонд; обнова и заштита шума и реинтродукција појединих биљних и животињских врста; формирање банке гена флоре и фауне; стављање под заштиту Сврљишке клисуре и др.)

ВИЗИЈА ЗЕЛЕНЕ АГЕНДЕ У КЊАЖЕВЦУ

- Ефикасан рад еколошких инспекција, еколошких патрола и комуналних служби.
- Рекреативни одрживи туризам у функцији заштите природних вредности и здравља у општини Књажевац;
- Повећане зелене површине у граду - више паркова и излетничких места;
- Сврљишка клисура, Тупижничка леденица, корито потока Бигар и Бараница стављени под заштиту државе. Парк природе Стара планина јака туристичка дестинација међународног значаја;
- Формирано предузеће за заштиту и очување природних станишта, раритета биљног и животињског света;
- Еко центар – Бараница са Ботаничком баштом и природњачким кампом афирмисан и постиже значајне успехе из области промоција здравог живота и здраве и очуване средине;

ОПИС ПРОБЛЕМА И УЗРОКА ПРОБЛЕМА

Радна група: СТАНОВНИШТВО И ЕКОЛОШКА СВЕСТ

ЗАКЉУЧЦИ СА САСТАНКА:

Критеријуми	Важност препознавања проблема
Локација	Територија општине Књажевац
Одговорни актери	Локална самоуправа, са месним заједницама и становништво
Хитност	Заштита постојећих ресурса и предузимање законских мера;
Основни трендови	-Непоштовање прописаних законских мера; -Инспекције не кажњавају такву праксу; -Недостатак информације и едукације; -Постојање дивљих депонија.
Садашње последице	-Неконтролисана сеча шума и уништавање зеленила; -Недовољна заштита парка природе „Стара планина“; -Загађеност воде у природним извориштима прекомерном употребом хемијских средстава у природи и близином септичких јама.
Очекивани ризици за друштво	-Опасност од нарушавања равнотеже у природи, смањењем аутохтоних врста флоре. -Повећаност обољења од канцера и осталих пратећих последица по становништво због неадекватне заштите.

ЗАКЉУЧЦИ СА САСТАНКА:

Нивои	Друштвени фактори + актери	Економски фактори + актери	Институционални фактори + актери	Фактори животне околине
Локални ниво	-Недостатак едукације у школама значају заштити животне средине.	-Сиромашност локалног становништва; -Уништавање природних добара као јединог извора прихода (шума, песак, вода, лековито биље...)	-Недостатак програма за управљање природним ресурсима; -Формирање канцеларије на нивоу локалне самоуправе и израда програма одрживости;	-Повећан ниво загађености животне средине (вода, ваздух, земљиште...);
Национални ниво	-Обавеза увођења обавезног наставно-обавезног предмета о значају животне средине и одрживог развоја	-Недостатак Закона, -Недостатак програма о одрживости стратегије развоја.	-Недостатак одговарајућих закона из области заштите животне средине и њихова обједињеност.	-Подизање националне свести о значају циља очувања природних ресурса.
Међународни ниво	-Сарадња са међународним институцијама у оквиру пружања економске-едукативне помоћи.			

Радна група: ПРИВРЕДА И ПОЉОПРИВРЕДА

дефинисани главни проблеми који би омели остварење ваше визије (неприхватљиви ризици, претње, посебно везане за утицаје на животну средину).

Приоритет: Прехрамбена индустрија- Кланица

Критеријуми	Важност препознавања проблема
локација	У близини града –низводно поред реке Тимок,
“погођени актери”	Опасност од изливања отпадних вода у Тимок у случају хаварије система пост.система за пречишћавање отп. Вода, погађа живи свет у реци(флору И фауну), Конфискати могу представљати извор загађ И заразе.
Одговорни актери	Власници кланице, директор, општинска санитарна И ветреинарска инспекција.

Хитност	Стална контрола рада сист за преч. Воде И поступање са конфискатима, првенствено у летњим месецима у веме малог водостаја Тимока
Основни трендови	Осим наведеног нема неких других ризика.
Тренутне последице И очек.ризиви за друштво	Смањење броја врста И делимично изумирање флоре И фауне Тимока.

Приоритет: Прехрамбена индустрија-Фабрика сирева “Џерси”

Критеријуми	Важност препознавања проблема
локација	На левој обали Тимока у инд.зони.
“погођени актери”	Опасност од изливања отпадних вода у Тимок у случају хаварије система пост.система за пречишћавање отп. Вода, погађа живи свет у реци(флору И фауну),
Одговорни актери	Власници фирме, Директор И надлежне санитарне инспекције;
Хитност	Вишегодишњи изражени проблем изливања отпадних вода сурутке у канализацију И даље у Тимок је пред решењем изградњом погона за сушење сурутке И постројења за пречишћавање отпадних вода.
Основни трендови	Побољшање на плану заштите околине, уз услов да новоизгр. Погони стално раде И одржавају се у исправном стању.
Тренутне последице И очек.ризиви за друштво	Велико побољшање И пример којим путем требају И други прерађивачи треба да иду.

Приоритет: Прехрамбена индустрија-ППК “Џервин”

Критеријуми	Важност препознавања проблема
локација	На ободу градског језгра,на прилазу из правца Сокобање, у непосредној близини Тимока.
“погођени актери”	Грађани Књажевца И ближе и даље околине због застареле технологије И НЕПОСТОЈАЊЕ СИСТЕМА ЗА ПРЕЧИШЋАВАЊЕ ОТП.ВОДА незадовољавајућег пречишћавања отпадних вода; Грађани општине због загађења Тимока; Изливање амонијака из хладњаче ,погађа живи свет у реци(флору И фауну9 у Тимоку И грађане Књажевца И околних насеља.
Одговорни актери	Власници фирме, Директор И надлежне санитарне инспекције;
Хитност	Хитно отклањање опасности од изливања амоњиака у

	атмосферу И водотоке из хладњаче која је застарела И дотрајала;
Основни трендови	Нове власнике очекују велике инвестиције у отклањања ризика од загађења пре пуштања у погон.
Тренутне последице И очек.ризаци за друштво	Сви погони су престали са радом или замрли. Једино хладњача у летњем период представља проблем.

Приоритет: Прехрамбена индустрија-“Десинг”

Критеријуми	Важност препознавања проблема
локација	Поред железничке пруге, уз само насеље приватних кућа И у непосредној близини ОШ Каплар.
“погођени актери”	Грађани из околног насеља; Погон за прераду воћа И производњу топинга као о мала хладњача је нова И очекује се да у испоштовани стандарди из области заштите;
Одговорни актери	Власници фирме, Директор И надлежне санитарне инспекције;
Хитност	Стална контрола надл.инспекција;

Приоритет: Прехрамбена индустрија- “Венус”

Критеријуми	Важност препознавања проблема
локација	У индустријској зони на левој обали Тимока.
“погођени актери”	Грађани из околног насеља, као И флора И фауна Тимока. Погон за хладну И топлу прераду воћа као И хладњача је нова И очекује се да су испоштовани стандарди из области заштите жив.средине; Проблем са отпадним водама код прераде воћа И проблем због прикљ. На канализациони систем;
Одговорни актери	Власници фирме, Директор И надлежне санитарне инспекције;
Хитност	Хитно због предстојеће кампање прераде воћа
Основни трендови	Позитивни ,власник настоји да у изградњи нових капацитета поштује стандард, због испуњења услова из ХАСАП-а И других стандард који су услов за извоз робе у ЕУ.
Тренутне последице И очек.ризаци за друштво	Недостатак фин.средстава да се реализује систем за пречишћавање отпадних вода.

Приоритет: Плантаже винограда

Критеријуми	Важност препознавања проблема
локација	На околним Брдима у оклини Књажевца И територији целе општине Књажевац. Владснштво ППК Џервин И приватних власника (функц. Комасација)
“погођени актери”	Сви грађани општине И то вишеструко. -напуштене плантаже Џервина, извор заразе-биљних болести које повећавају трошкове на активним плантажама за хемијску заштиту; -повећани трошкови за хемију И веће дозе хем средстава што се одр. На квалитет И здравствену исправност воћа;
Одговорни актери	Државни органи због неуспешне приватизације Џервина И због необезбеђења средстава за ерадикацију заражених воћњака.
Хитност	Хитно Да МПШВ обезбеди средства за ерадикацију;
Основни трендови	На друштвеном поседу негативни. На приватном поседу благи позитивни пораст. Побољшање у делу примене пестицида кроз едукацију од стране саветодавних служби И лок.удружења воћара. Треба наставити у наредном период.
Тренутне последице И очек.ризици за друштво	Још увек постоји ризик од прекомерне употребе пестицида; Недовољно коришћење орг.ђубрива;

Приоритет: Плантаже вишања И осталог воћа

Критеријуми	Важност препознавања проблема
локација	На околним Брдима у оклини Књажевца И територији целе општине Књажевац. Владснштво ППК Џервин И приватних власника (функц. Комасација)
“погођени актери”	Сви грађани општине И то вишеструко. -напуштене плантаже Џервина, извор заразе-биљних болести које повећавају трошкове на активним плантажама за хемијску заштиту; -повећани трошкови за хемију И веће дозе хем средстава што се одр. На квалитет И здравствену исправност воћа;
Одговорни актери	Државни органи због неуспешне приватизације Џервина И због необезбеђења средстава за ерадикацију заражених воћњака.
Хитност	Хитно !
Основни трендови	На друштвеном поседу негативни. На приватном поседу благи позитивни пораст. Побољшање у делу примене пестицида кроз едукацију од стране саветодавних служби И лок.удружења воћара.

Тренутне последице И очек.ризици за друштво	Још увек постоји ризик од прекомерне употребе пестицида;
--	--

Приоритет: Овчарство И козарство

Критеријуми	Важност препознавања проблема
локација	Првенстено у брдско планинском пределу општине, на обронцима Старе планине, Тупижнице, Тресибабе И Слемена,
“погођени актери”	Мештани села
Одговорни актери	Држава
Хитност	Хитно
Основни трендови	Негативни уз опасност од гашења производње И изумирања аутохтоне праменке. Пропадање И деградација напуштених ливада и пашњака;
Тренутне последице И очек.ризици за друштво	Смањење извора прихода сеоских газдинстава . Пропадање И деградација напуштених ливада и пашњака; опасност од гашења производње И изумирања аутохтоне праменке

Приоритет: Говедарство

Критеријуми	Важност препознавања проблема
локација	У свим селимац општине Књажевац
“погођени актери”	Мештани села-пољ.произвођачи, прерађивачки капацитети(кланица,млекаре,) Посредно погођени сви грађани-потрошачи на територији општине И шире реп.Србије,
Одговорни актери	Од Државних до општинских органа;(МПШВ,Мин.трговине,Мин.финансија,)
Хитност	Хитно !
Основни трендови	И даље пропадање-негативни-због непостојања или недовољно артикулисаних мера квалитативно И квантитативно које би зауставили даље опадАЊЕ,
Тренутне последице И очек.ризици за друштво	Даље осиромашење села И ошасност од изумирања села,

Приоритет:Лековито биље И шумски плодови

Критеријуми	Важност препознавања проблема
-------------	-------------------------------

локација	У свим селима општине Књажевац, претежно планинска села у оквиру парка природе Стара Планина, Тупижница, Слемен И Тресибаба
“погођени актери”	Мештани села-пољ.произвођачи, прерађивачки капацитети(Тимофлора И други мањи прерађивачи,) Посредно погођени сви грађани-потрошачи на територији општине И шире реп.Србије,
Одговорни актери	Недовољан предузимачки дух приватних предузетника И
Хитност	Хитно !!!!!!!!!!!!!!!
Основни трендови	СтагнаЦИЈА
Тренутне последице И очек.ризици за друштво	Смањење извора прихода

АНАЛИЗА УЗРОКА ПРОБЛЕМА

Препознати проблем	Запарложеност пољопривредног земљишта			
Нивои	Друштвени фактори +актери	Економски фактори +актери	Институционални фактори + актери	Фактори животне средине + актери
Локални ниво	-Недостатак радне снаге -Недовољно познавање тржишних трендова, И сазнања о новим технологијама у обради земљишта на културама које се гаје. -	-Неисплативост производње на уситњеном поседу (прос.0,1700 ха). -недовоља финанс средства за замену дотрајале механизације И остале прикљ.механизације.	-мали фонд за развој пољ. И недовољно транспарентан; -није дефинисана улога И значај пољопривреде у будућем развоју општине.	-бујање дивљих коровских врста ; -појава И ширење нових корова (амброзија И сл...) -изумирање билних И жив.врста. Појава појединих отровних биљака која немају економски значај за пољопр.

Национални ниво	-Недостатак правих информација са терена о стању у лок.пољопивреди И неспремности државних органа И институција да решавају проблеме. -Недовољно брзо прилагођавања законске регулативе И примена постојеће.	-Непостојање финансијских И ост. Капацита за прилагођавања тржишним изазовима.	-недовољно спровођење важећих закона. -споро мењање постојећих закона; Недовољна координација између надл. Министарстава; -споро прилагођавање стандард са зак. ЕУ.	- осиромашење домаћих ресурса; -
Међународни ниво	Санкције су одрадиле своје И још имају ретроактивно дејство.	-спор И недовољан прилив средстава из међународних фондова за отклањање последица санкција И изолације Србије,	-Споро прилагођавање домаће законске регулативе И усклађивање са међународним прописима,	

Препознати проблем	Посрнула прехранбена индустрија			
Нивои	Друштвени фактори +актери	Економски фактори +актери	Институционални фактори + актери	Фактори животне средине + актери
Локални ниво	Мала заинтересованост за куповину фирми;	Непостојање (скуп новац)обртног капитала за покретање производње	Непостојање институционалних решења И инструмената за утицај на привреду од стране општинских структура	-Нарушавање равнотеже у природи због промена коришћења земљишта -смањење ризика од свих видова загађења
Национални ниво	Лоша приватизација	Економски колапс	-недовољно спровођење важећих закона. -споро мењање постојећих закона; Недовољна координација између надл.	-

Међународни ниво			Министарстава; Незаинтересовано ст страних инвеститора за инвестирање у прер.индустрију	
------------------	--	--	--	--

Препознати проблем	Одумирање овчарства И козарства			
Нивои	Друштвени фактори +актери	Економски фактори +актери	Институционални фактори + актери	Фактори животне средине + актери
Локални ниво	-Недостатак радне снаге -Недовољно познавање тржишних трендова, И сазнања о новим расама оваца И коза. -	-Ниска цена И смањена потражња за јагњадима, јарићима И млечним производима.	- Незаинтересовано ст локалне управе да проблем сагледа у правом светлу И заузме став о будућности ове пољ.производње -Постојеће удружење нема снаге И воље да покрене решавање проблема. -Непостојање општинске стратегије развоја ове гране пољопривреде	-Губитак биодиверзитета због напуштања трајних ливада И пашњака
Национални ниво	-Недостатак правих информација са терена о стању у лок.пољопривреди И спремности државних органа И институција да решавају проблеме	-Непостојање националне стратегије развоја ове гране пољопривреде		Осиромашење националних ресурса
Међународни ниво	Покидане везе са традиционалним тржиштима-Грчком И Италијом.			

Препознат и проблем	Замрла виноградарска производња			
Нивои	Друштвени фактори +актери	Економски фактори +актери	Институционални фактори + актери	Фактори животне средине + актери
Локални ниво	-после периода замирања производње ,лок.удружење и мале винарије подижу ниво знања из области виноградарства И винарства.	-све веће интересовање малих произвођача за подизање винограда И малих подрума	Удружење Винара И виноградар ВАР И удр. Предузетника,свој им активностима окрећу точак у правом смеру.	Едукацијом се негативни утицај на жив.средину смањује на најмању могућу меру.
Национални ниво	Подст.средства МПШВ изузетно повољно делују на оживљавање ове гране пољопривреде.	-после дужег периода смањене коњуктуре очекује се узлазни тренд у потрошњи вина на рачун пива.	Министарство пољопривреде, Мин.економије И рег.развоја И мин.трговине коорд.деловањем могу за релативно кратко време да подигну ову производњу на завидни ниво.	Зак.регулатива доприноси отклањању ризика на природу.
Међународни ниво	Перспективна су страна тржишта,пре свега Русија И др. ист.земље.			

Препознат и проблем	Стагнација воћарске производње			
Нивои	Друштвени фактори +актери	Економски фактори +актери	Институционални фактори + актери	Фактори животне средине + актери
Локални ниво	-смањено интересовање лок.актера за примарну производњу;	-Велика колебања цена уз силазни тренд на дужи рок.	-закасна појава раз.видова удружења И скучен законски простор деловања.	Смањени притисак на окружење због смањене употребе пестициде И вешт. Ђубрива;

Национал ни ниво	-Опредељење државних институција да препусте тржишним механизмима планирање производње. Потребна је активација улога у след.периоду.	-постојање извозног лобија који због сопствених краткорочних интереса исисава добит из примарне производње.	-проблем спречавања преливања подстицајних средстава од примарних произвођача у сферу трговине И прераде	- напуштене плантаже представљају велики проблем због заразе биљним болестима (Кукумице с, монилија И др...),што доводи до непотребних повећања количина пестицида.
Међународ ни ниво				

Радна група ПРИРОДНА БОГАТСТВА

Вредности о којима се разматрало на састанку радне групе а везано за проблеме и анализу проблема.

1. Клисура: Сврљишка клисура дуга око 15 км, клисура Коренатац дуга око 3 км и клисура код села Стогазовац "Ждрело" дуга око 500 метара.
2. Пећине: Тупижничка леденица (у поступку за стављање под заштиту), Васиљска пећина, пећине у клисури "Коренатац" и пећине са палеонтолошким налазима "Бараница" (предвиђене за истраживање ради стављања под заштиту).
3. Долина потока Бигар са водопадом високом око 35 метара (у поступку за стављање под заштиту), Водопад на Црновршкој реци високим око 10 метара, Прак природе.
4. Стара планина (57.968 ха), са својим стројим природним резерватима "Драгаништем" (112 ха), "Големом реком"(35 ха) и споменик природе Бабин зуб - геоморфолошки споменик (44 ха).
5. Ргошка бањица са термоминералном водом.
6. Шумско земљиште захвата 36% површине општине, односно 43.200 ха.

Мониторинг над природним добрима

- Србија шуме , Србија воде
- Удружења, НВО

Основни циљеви су:

1. Заштитити, сачувати и одрживо користити природне вредности и биолошку разноврсност
2. Развој туризма и других привредних грана одрживим коришћењем природних ресурса,
3. Очувати генетски фонд.

Ови циљеви се могу остварити реализацијом следећих активности:

- Израда стратегије одрживог развоја
- Законска заштите Сврљишка Клисуре
- Формирање јавног предузећа за управљање заштићеним природним добрима
- Формирање природњачке збирке
- Обнова и заштита шума и реинтродукција појединих биљних и животињских врста
- Формирање банке гена флоре и фауне околине Књажевца.

У складу са планом рада одржан је састанак РГ Природна богатства, на коме су се обрађивали кораци 8. и 9. Радна група је јасно дефинисала проблеме, узроке проблема и начин решавања истих.

Главни проблеми:

- ✱ велике површине заштићених природних добара (48%) и 36% површина под шумама препуштено људској и тржишној вољи. (обнова и заштита шума)
- ✱ недостатак стараоца природних вредности (Јавно предузеће за заштиту природних вредности)
- ✱ обнова и заштита и реинтродукција биљног и животињског света (Ботаничка башта, ловни и риболовни резервати и Специјални природни резервати);
- ✱ недостатак опшних, практичних и стручних едукација и образовање у породици и школама. (Формирати природњачку збирку и очувати генетски фонд, Сврљишка клисура,)
- ✱ потреба за унапређењем општег здравља - менаџерске болести (стаза здравља – “Јевик”; Стаза здравља - “Средорек – Јаз – Бањица” и Стазе здравља “Ђуштица”).
- ✱ потреба за унапређењем општег здравља - менаџерске болести.
- ✱

Локације: Регионална (општине Књажевац, Пирот, Сврљиг..), Локална (општина Књажевац-територија појединих сеоских и градских насеља).

Актери проблема:

ресорна Министарства владе Р. Србије
ЈП Србијашуме,
Србијаводе,
општина Књажевац,
власници земљишта.

Погођени актери:

Здравље грађана сеоских и градских насеља у општини Књажевац и њихова имовина.
Природне вредности на територији општине Књажевац

Хитност: ХИТНО!

- ✱ Доношење стратегије одрживог развоја и програма организованог мониторинга и газдовања одређеним природним вредностима. (ренџери, ловци, шумари, планинари, горани, волонтери, љубитељи природе и др.)
- ✱ Формирање јавног предузећа за заштиту природних вредности на територији општине са задатком обнове и заштите и реинтродукције биљног и животињског света, формирања природњачке збирке и очувања генетског фонда; (Ботаничка башта и ловни и риболовни резервати) проширење територије заштићених природних вредности и израде Прегледа свих природних вредности (који су стављени под заштиту или треба да се ставе под заштиту порироде);
- ✱ Јачање свести код школске и ваншколске омладине (образовање, васпитање, информисање..) кроз реализација пројеката.

Основни трендови :

- ✱ Недостатак јавне свести, едукације, образовања и информисања грађана,
- ✱ злоупотреба и самовоља и непоштовање правних норми,
- ✱ неефикасност инспекцијских служби свих нивоа,
- ✱ угрожено здравље људи, деградација земљишта, промена биодиверзитета биљног и животињског света и њихових станишта и др.)

Тренутне последице:

- ✱ угрожено здравље људи,
- ✱ угрожена станишта биљног и животињског света,
- ✱ деградација земљишта,
- ✱ непоштовање правних норми, самовоља.

Узрок проблема је:

НЕпостојање државних програма које би се бавиле заштитом природних вредности.

НЕјасна /недефинисана подела одговорности на свим нивоима,

НЕорганизација власника приватног земљишта, ради заштите својих интереса,

НЕправилан однос према вредностима – низак ниво свести и потреба за заштитом животне средине и човечије околине.

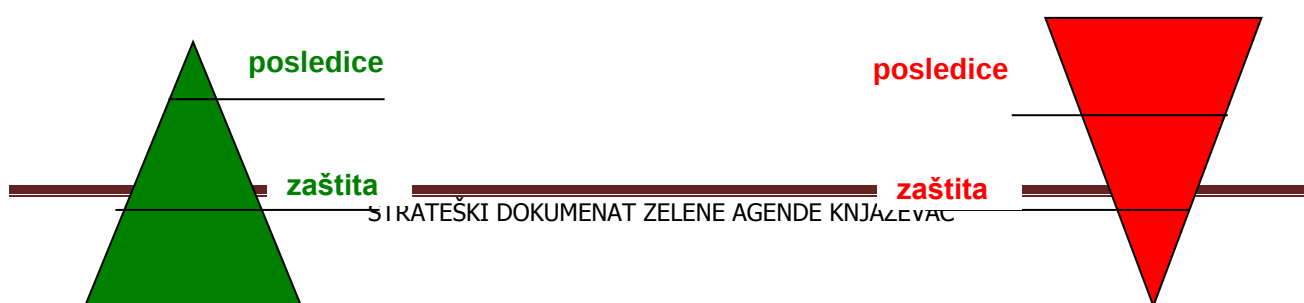

- ✱ Афирмација – позитивни примери / рад на пројектима,
- ✱ едукација и образовање грађана, школске и ваншколске омладине, власника приватног земљишта и др...
- ✱ ефикасан рад инспекција и санкционисање злоупотребе,
- ✱ упорност и истрајност у остварењу циљева одрживог развоја,
- ✱ подела одговорности и ефикасан рад на локалном и националном нивоу
- ✱ сарадња и солидарност
- ✱ формирање ЈП за заштиту природних вредности (парк природе, СтПР, СпПР, СРП),

ФУНКЦИЈЕ ЗАШТИТЕ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ

pozitivne

negativne

preventiva

preventiva

На састанку су договорени задаци групе које паралелно радити са одвијањем процеса ЗА.

1. Израда прегледа и шеме природних добара (заштићених) општине Књажевац који обухвата

1. Површина у хектарима или km^2 и у % (површина општине је 120.200 ха или 1.202 km^2).
2. Површина ловног простора и резервата на територији општине Књажевац. - шема
3. Риболовне површине – подручја. – шема
4. Сврљишка клисура, сва сазнања која имате или добијете (текст, слике видео запис и др.) о води, стенама, пећинама, биљу, животињама, легендама и др.
5. Податке о пећинама на територији општине.
6. Просечна старост шума, Заштита шума (Јевик)
7. Ретким врстама дрвета (место, старост, ретка врста ...)
8. Ерозивним површинама, акцијама пошумљавања и озелењавања. Простор, шема
9. Мониторинг над природним добрима (волонтери, ренџери, ловци, шумари и др.)
10. Дефинисати општих и посебних циљева за свој део обавеза у групи (имате добијено кроз материјал раније добијеним).
11. Размишљати о мини пројектима – акцијама за афирмацију и чување природних вредности.
12. Ко газдује одређеним природним добрима (лов, риболов, шуме, лековито биље, печурке)
13. Шема површиуна очуване природе и преглед заштићених добара – природних вредности на територији општине Књажевац.
14. Податке о ретким врстама животиња, биља, риба и др.
15. Захтев за стављање под заштиту природних добара за Сврљишку клисуру.
16. Површина у хектарима или km^2 и у % (површина општине је 120.200 ха или 1.202 km^2).
17. Површина ловног простора и резервата на територији општине Књажевац. - шема
18. Риболовне површине – подручја. – шема
19. Сврљишка клисура, сва сазнања која имате или добијете (текст, слике видео запис и др.) о води, стенама, пећинама, биљкама, животињама, легендама и др.
20. Податке о пећинама на територији општине.
21. Просечна старост шума, Заштита шума (Јевик)
22. Ретким врстама дрвета (место, старост, ретка врста ...)
23. Ерозивним површинама, акцијама пошумљавања и озелењавања. Простор, шема
24. Шема површина очуване природе и преглед заштићених добара – природних вредности на територији општине Књажевац.
25. Податке о ретким врстама животиња, биља, риба и др.

Вредности које ћемо разматрати на састанцима радне групе по приоритету.

1. Клисуре Сврљишка клисура дуга око 15 км, клисура Коренатац дуга око 3 км и клисура код села Стогазовац “Ждрело” дуга око 500 метара.

2. Пећине: Тупижничка леденица (у поступку за стављање под заштиту), Васиљска пећина, пећине у клисури “Коренатац” и пећине са палеонтолошким налазима “Бараница” (предвиђене за истраживање ради стављања под заштиту).
3. Долина потока Бигар са водопадом високом око 35 метара (у поступку за стављање под заштиту), Водопад на Црновршкој реци високим око 10 метара, Прак природе.
4. Стара планина (57.968 ха), са својим строгим природним резерватима “Драгаништем” (112 ха), “Големом реком” (35 ха) и споменик природе Бабин зуб - геоморфолошки споменик (44 ха).
5. Ргошка бањица са термоминералном водом.
6. Шумско земљиште захвата 36% површине општине, односно 43.200 ха.

Мониторинг над природним добрима

- Србија шуме
- Србија воде
- удружења
- НВО

Основни циљеви су:

1. Заштитити, сачувати и одрживо користити природне вредности и биолошку разноврсност
2. Развој туризма и других привредних грана одрживим коришћењем природних ресурса,
3. Очувати генетски фонд.

Ови циљеви се могу остварити реализацијом следећих активности:

- Израда стратегије одрживог развоја
- Законска заштите Сврљишка Клисуре
- Формирање јавног предузећа за управљање заштићеним природним добрима
- Формирање природњачке збирке
- Обнова и заштита шума и реинтродукција појединих биљних и животињских врста
- Формирање банке гена флоре и фауне околине Књажевца.
- Ко газдује одређеним природним добрима (лов, риболов, шуме, лековито биље, печурке.

5. АКЦИОНИ ПЛАН

Опис потенцијала и могућности

Радна група: СТАНОВНИШТВО И ЕКОЛОШКА СВЕСТ

Анализа потенцијала и могућности;

ЗАКЉУЧЦИ СА САСТАНКА:

ПОТЕНЦИЈАЛИ	МОГУЋНОСТИ
-Парк природе Стара планина;	-Едукација становништва о развоју туризма и значају одрживости природних ресурса;
-Археолошка налазишта на територији општине Књажевац;	-Обезбеђење средстава из националног програма и међународних институција за даља истраживања и конзервацију;
-Очувана природа;	-Подизање свести кроз едукацију становништва и подизање на виши ниво код доласка нових генерација кроз редовну наставу;
-Највиши врх Србије – Миџор;	-Развој планинарења и алпинизма;
-Старе и аутохтоне сорте воћа, поврћа и животиња.	-Ширење производње постојећих аутохтоних сорти воћа и поврћа, као и домаћих животиња уз примену еколошких здравих параметара;
-Изградња система за коришћење обновљивих извора енергије;	-Програми за развој и проналажење локација;
-Постојање геотермалних извора.	-Развој рекреативног и здравственог туризма.

ЗАКЉУЧЦИ СА САСТАНКА:

	Опција 1/Активност 1	Опција 2 /Активност 2	Опција 3/Активност 3	
На циљеве одрживости	Оцување природних ресурса. Врло одрживо.	Едукација/Истраживање. Развијати одрживо понашање.	Културно наслеђе и одрживост (обнова старих воденица, заштита изворишта здраве и пијаће воде).	Даље планирање активности на очувању природних ресурса и изналагање могућности за већа улагања ради развоја потенцијала на виши ниво.
На техничку	Развој	Инфраструктура (дати	Очување свих	

ИЗВОДЉИВОСТ	техничких пројеката у складу са потребама очувања природе.	видна обележја натписима и паноима). Извођење на природним материјалима (дрвени панои).	културних наслеђа. Стручна помоћ за спровођење пројеката обновљиве енергије	
На економичност	Укључивање локалне самоуправе и свих носиоца развоја привреде.	Пословни сектор укључен у припрему и изградњу са циљем очувања природе.	Профит од туризма. Даља улагања у нове капацитете.	
На повезаност са друштвеним и развојним потребама	Обезбеђење запошљавања за локално становништво. Израда економских елабората.	Информисаност на свим нивоима локалне самоуправе. Повећан ниво знања кроз сталну едукацију и ефикасно коришћење ресурса.	Привлачење високо образованих кадрова и њихово укључивање у развијање одрживости. Стварање адекватних услова за захтевније грађане.	

Овим састанком је завршена ИИИ фаза одвијања процеса Зелене агенде у групи природна богатства. На крају састанка усвојени су следећи закључци:

Радна група: ПРИВРЕДА И ПОЉОПРИВРЕДА

ДЕФИНИСАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛА И МОГУЋНОСТИ

-Људски или природни ресурси који се могу ефикасније употребити за усмеравање на процес одрживог развоја.

(висок ниво стручности и знања из области прерађивачке индустрије, потцењени потенцијали за одређену производњу и сл.)

ПОТЕНЦИЈАЛИ	МОГУЋНОСТИ
Пољопривредно земљиште	
Укупњавање земљишта	кроз комасацију, добровољним укупњавањем или куповином
Мелиорациони радови у долини Тимока И свуда где за то постоје услови	Наводњавање у летњим месецима- 2 жетве годишње.
Клима	
Сума падавина И температуре с	Повољна за развој воћарства И виноградарства, И

пролећа И јесени (сумиаридни регион)	увођења нових сората И култура прилагођених клим.условима.
Инд.капацитети- објекти	
Празне хале угашених фабрика	Продаја или изнајмљивање предузетницима ради обнављања старе или заснивања нове производње.
Ливаде И пашњаци	
Разноврсност биљака на пашњацима(биодиверзитет)	Квалитетна испаша за развој овчарства И козарства као И екстензивног говедарства;
Шуме	
Планска сеча огрев. дрвета И техничке грађе	Пошумљавање квалитетнијим врстама дрвећа, обогаћивање шумског фонда.
Обновљиви извори енергије	
Реке, речице И потоци	Мини хидро-електране
Ветар	Ветрогенератори
Соларна енергија	Панели за догревање воде И изградња кућа са пасивним сист.грејања
Термална енергија	Коришћење у пољопривреди,загр.станова И развој спортског бањског туризма
Радна снага	
Рудно богатство	
Угљеви	Даље истраживања И обнављање производње
Резерве грађевинског И украсног камена	
Уранијум	
Остале минералне сировине	
Термоминерална вода	
Термо-монерална вода у Комплексу "Бањица"	Изградња бањско-рекреативног центра са комплексом базена И др.садржаја,

ПРИОРИТЕТИ (потенцијални приоритети и могућности)

Одредити најпожељније И обећавајуће потенцијале, могућности И политике провером критеријума одрживости И другим критеријумима.

Дефинисати опције са позитивним утицајем на животну средину, И који дају видљиве резултате у кратком року.

Приоритетни потенцијал:Прерађивачка индустрија- Топла прерада И конзервисање воћа, производња Вина и ракије, прерада меса.

Тип очекиваног утицаја И очекиване синергије	Опција 1 / Активност 1	Опција 2/ Активност 2	Опција 3 / Активност 3
На циљеве одрживости	Очување природе -одрживо	Едукација /истраживања -појачати едукацију постојећих кадрова	Наслеђе -искористити знање И искуство постојећих кадрова И мештана у

		истимулисати запошљавање младих стручних кадрова;	циљу стварања нових производа за тржиште(белмуж, И др...)
На техничку изводљивост	-изводљиво	-правилно коришћење И примена технологија И примена стандарда	Прерада производа на сеоском газдинствима-“ОН-ФАРМ “ производња,
На економичност		-мале инвестиције лок.актера у едукацију запослених у циљу подизања квалитета за сва тржишта	-профит од стварања нових тржишта на локалу ативирањем нових активности(с.туризам, вински путеви, тур маниф..дани вишње, меда, шипуријада и остале јаде;
На повезаност друштвеним И развојним потребама	-Послови за сеоско И градско становништво ; -	-повећана сазнања о овим областима потребна за правилно И ефикасно коришћење ресурса;	- привлачи високообразоване кадрове у области примарне производње и прераде.

Приоритетни потенцијал:

Тип очекиваног утицаја И очекиване синергије	Опција 1 / Активност 1	Опција 2/ Активност 2	Опција 3 / Активност 3
На циљеве одрживости	Очување природе -одрживо	Едукација /истраживања -појачати едукацију постојећих кадрова истимулисати запошљавање младих стручних кадрова;	Наслеђе -искористити знање И искуство постојећих кадрова И мештана у циљу стварања нових производа за тржиште(белмуж, И др...)
На техничку изводљивост	-изводљиво	-правилно коришћење И примена технологија И примена стандарда	Прерада производа на сеоском газдинствима-“ОН-ФАРМ “ производња,
На економичност		-мале инвестиције лок.актера у едукацију запослених у циљу подизања квалитета за сва тржишта	-профит од стварања нових тржишта на локалу ативирањем нових активности(с.туризам, вински путеви, тур маниф..дани вишње, меда, шипуријада И остале јаде;
На повезаност друштвеним И развојним потребама			

Радна груп ПРИРОДНА БОГАТСТВА

Приоритети препознатих могућности и потенцијала

- Стављање под заштиту Сврљишку клисуру
- Ботаничка башта-природњачка збирка – Еко центар “Бараница”
- Афирмација здравља изразом Стазе здравља “Јевик – Бараница” и “Средорек - Јаз – Бањица”
- Стара планина са својим строгим природним резерватима
- Термоминералне воде – Ргошка бања
- Пећина Тупижничка леденица
- Долина потока Бигар са водопадом високим 35 метара

Допуна туристичке карте општина Књажевац мапирајем природних раритета који постоје, без обзира да ли су у поступку за стављање под заштиту или не, и покренути поступак за стављање под заштиту државе простор Ргошка Бањица – термоминерална вода и Сврљишка клисура - специјални резерват очуване природе у општини Књажевац.

Очување квалитета ваздуха у граду који је капитална вредност за нас, повећањем зелених површина у граду (обновом и попуном дрвореда и затрављивањем нових површина.

Укључивање у пројекте у оквиру Зелене агенде заједно са осталим радним групама из Књажевца. Области: Еко центар, едукација грађана свих узраста, порибљавање Белог Тимока ...

У оквиру кампање “Очистимо наш град – Јевик” покренути израду стазе здравља: “Јевик”, и учинити је одрживом у коришћењу за рекреативну намену у функцији здравља, подржати акције за израду мини депоније за рециклажни кућног отпада као првог корака у припреми и изради простора на коме би се депоновао рециклажни отпад након примарне селекције за даљи транспорт и прераду.

Преко надлежних максимално се залагати и давати свој допринос у покретању иницијативе за формирање јавног предузећа за заштиту природних вредности. (ловци, риболовци, шумари, планинари, горани.... ЈП Србија шуме, Србија воде, Србија....).

Практично треба преточити све њихове резултате у форму која ће бити разумљива и прихватљива како за доносиоца одлука у нашем случају локалне општинске управе тако и за само заједницу.

СТРАТЕГИЈА

ВИЗИЈА ЗЕЛЕНЕ АГЕНДЕ У КЊАЖЕВЦУ

КЊАЖЕВАЦ ГРАД ЗЕЛЕНИЛА - ГРАЂАНСКА И МОДЕРНА ОПШТИНА СА ПРОСПЕРИТЕТНОМ И ДИНАМИЧНОМ ПРИВРЕДОМ, ГДЕ СВИ ГРАЂАНИ КВАЛИТЕТНО ЖИВЕ

Процес добијања визије је кључни елемент у раду радних група. Дефинисање изјаве о визији извели смо кроз:

- ☐ Анкета
- ☐ Рад Радних Група

На заједничком састанку лидера РГ дефинисани су задаци и дате смернице за обраду 7 корака – Визија у процесу Зелене агенде. За добијање елемената Визије коришћене су три анкете и то једна коју смо добили од тренера Зелене Агенде по којој се захтевало да свака радна група анketира 80 лица, друга коју је радна група Природна богатства саставила и којом су анketирана 60 лица и трећа анкета такозвана “флеш анкета” којом је анketирано 150 лица где се поред потврђивања рада радних група прикупио и материјал за заокруживање изјаве о Визији општине. Резултати анкета су дати у **Анализи 1** и **Анализи 2.** и **Анализа 3.**

Други начин којим смо дефинисали визију су анализе по радним групама. Са овако добијеним подацима израдили смо Изјаву визије са којом идемо у израду стратегије Зелене агенде.

Анализа 1

Дати су резултати анализа Анкета (изворни) радних група где је анketирано 320 лица.

АНАЛИЗА АНКЕТНОГ УПИТНИКА ИЗРАДА ВИЗИЈЕ

ГРУПА „СТАНОВНИШТВО И ЕКОЛОШКА СВЕСТ“

1. Како видите ваше место за 20 година?
 - Велика депонија;
 - Велико село;
 - Град старих са гомилом ђубрета;
 - Туристички град – Бабин Зуб, Бањица, сеоски туризам;
 - Туристичка зелена оаза;
 - Старачка домаћинства без деце;
 - Сиромашно и путо;
 - Личића на Вину или Калну;
 - Град са 5.000 становника;
 - Град ће нестати за 20-30 година;
 - Лепше него данас;
 - Економски развијено, повећан број становника, туристичко место;
 - Као зимски спортски центар.

2. Које су то вредности заједнице које не бисте желели да буду промењене кроз 20 година?

- Паркови, мостови, стари део града, Бабин зуб, Базен, Бањица, реке, природа и њени ресурси;
- Међуљудски односи – поштење, искреност, брак, породица и др.
- Чист ваздух, здрава вода за пиће, лековита вода, зелене површине, незагађено земљиште;
- Обичаји и здрава храна;
- Изгубиле су се старе добре вредности;
- Очувати радна места.

3. Шта би требало променити?

- Сreditи: Бањицу, улице, зграде, паркове, корито Тимока, водовод и канализацију, више зеленила и цвећа;
- Сачувати стари део града;
- Свест људи о значају здраве еколошке средине;
- Начин одлагања отпада, прљаве улице, лоше навике грађана;
- Отворити радна места за младе људе, осмислити стратегију;
- Начин паковања одређених производа, забрана производње и коришћење пластичних кеса и флаша, забрана пестицида, индустријске зоне изместити ван града;
- Улаз из правца Ниша – санирати депонију;
- Увести већи број контејнера и канти за ђубре;
- Однос према околини и очувања животне средине: „Нема нам друге планете, дете“;
- Бесплатно здравство за све грађане, школовати само потребне кадрове који се могу запослити;
- Чистоћа у граду, решити питање отпада, смећа, рециклирати их.

4. Које су ваше идеје да се средина у којој живите промени на боље у будућности?

- Очистити град од смећа и кича. Уредити депоније, увести контејнере за раличиту врсту отпада;
- Подићи ниво свести становништва;
- Увести еколошку инспекцију која ће ригорозно кажњавати за несавесно понашање;
- Уредити зелене површине, паркове са спавама за децу, приобљавање Тимока, базен затвореног типа;
- Боља инфраструктура, да више фабрика ради, укључити младе у изградњу локалне заједнице;
- Промоција здравог живота и здраве и очуване средине;
- Строго кажњавање оних који бесправно секу шуме, опходити се према природи као према детету: „Неговати и пазити, чувати и улагати.“
- Покренути привреду, Бањицу, Бабин Зуб, сеоски туризам, пољопривреду, нова мала предузећа, сточарство;
- Да посао у локалу обављају најбољи стручњаци, а не да радна места зависе од политике;
- Омладину едуковати и склонити од насиља;
- Искористити стручњаке из овог краја који живе и раде ван њега за израду разних пројеката;
- Забранити рад кафића и кафана после 24:00;
- Уредити шеталиште у граду, у Средореку, градски јавни тоалет;
- Брига о хигијени кућних љубимаца и животиња луталица;

- Измештање градског ђубришта, садња дрвећа, цвећа и зеленила;
- Утицати на грађане да чувају град и воде рачуна да буде чист – да не уништавају оно што је и оно што ће се урадити;
- Не види се будућност у овој средини.

Анализа АНКЕТНИ УПИТНИК - ИЗРАДА ВИЗИЈЕ

1) Како видите ваше место за 20 година

Горе него сада:	(32)
Драстично смањење становника:	(27)
Савремено мало место, чистије и лепше:	(15)
Нешто боље:	(11)
Неуређени простори, даље загађење жив. простора:	(9)
Развијен туризам:	(7)
Најздравији и најзеленији град:	(7)
Пуна запосленост:	(3)
У ЕУ:	(5)
Развој пољопривреде:	(2)
Израженија незапосленост:	(2)
Непроменјено:	(1)

2) Које су то вредности заједнице које не бисте желели да буду промењене кроз 20 година?

Нема таквих вредности:	(35)
Неговати веру, традицију и обичаје:	(26)
Ставити породицу на прво место:	(11)
Сачуване туристичке вредности одржавати и развијати:	(9)
Сачувати квалитетне пољ. производе (вино, сиреви, мед):	(4)
Не стидети се свог порекла:	(1)
Природна богатства:	(1)

3) Шта би требало променити?

Променити све што не ваља:	(36)
Свест, морал и одговорност:	(22)
Однос према животној средини:	(18)
Променити однос књ. политичара према нашим селима:	(11)
Побољшати економску ситуацију:	(9)
Вратити колективни дух, солидарност и праведност:	(7)
Мотивисање и запошљавање младих:	(7)
Начин размишљања:	(6)
Државно уређење, систем развоја и националну стратегију:	(5)
Развијати инфраструктуру:	(5)
Прави људи на право место:	(4)
Менталитет:	(4)
Схватање да се уз мало рада може добро живети:	(3)
Запослити људе:	(2)
Улагања у МСП И пољопривреду:	(2)
Систем школовања:	(1)
Питати народ:	(1)
Нехуманост:	(1)

4) Које су ваше идеје да се средина у којој живите промени на боље у будућности?

Улагати у постојеће потенцијале (здраву средину, воду, храну, села и пољопривреду):

	(28)
Ангажовање младих стручњака:	(11)
Већи рад и улагања	(08)
Пустити младе да уреде како им одговара:	(8)
Очистити и одржавити чистом жив. средину:	(7)
Стварати нова радна места:	(7)
Променити структуру власти.	(7)
Изабрати привредну грану која ће се развијати (конкурентни производи)	(5)
Образовање и одговорност:	(4)
Направити планове развоја у свим областима:	(4)
Унапређење туристичке понуде:	(3)
Вратити младе стручњаке у Књ.:	(3)
Комасација, наводњавање и укрупњавање пољ. парцела:	(3)
Прећи сац речи на дела:	(3)
Повећање наталитета:	(2)
Смањити криминал (привредни):	(1)
Урадити оно што су урадили словенци	(1)
Развој нових технологија:	(1)
Ко мене слуша:	(1)
Доселити ванземаљце да нас нешто науче:	(1)
Толеранција, поштовање солидарност, љубав:	(1)

Број обрађених анкета: 80;

Пол:

М)-45; 56,25%

Ж)-35 ; 43,75%

Старост:

До 30 год=23

31-50=34

50 и више=23

АНАЛИЗА АНКЕТЕ О ВИЗИЈИ

Туристички потенцијали

Као основне вредности које би требало оцувати истицу позитивне особине менталитета, као сто су: циста дуса и доброта, породицно постовање. Искузују зељу за оцувањем задузбина и споменика из давнина, као и потребу прихватања вредности напредне цивилизације.

Основну промену вредности заједнице виде у побољсању градјанске свести и образовања. Наводе потребе за оцувањем природе и зивотне средине. Истицу потребу смањења "беле куге", веце ангазовање државе по том питању, као и побољсања нивоа културе, односа медју људима у радним организацијама.

Анкетарана лица истицу зељу за повећањем броја становника, уредјењем града, развојем села и успостављањем нормалнијих односа међу људима. Као могућност реализације њихових нада наводе зељу за већим ангазовањем локалне самоуправе и државе.

Природна богатства

Основни подаци:

Анкета је урађена случајним избором и обухватила је 80 лица различитог пола и узраста. Питања која су постављена су дефинисана од стручног лица у Пројекту Зелена агенда. Начин на који је спроведена анкета је био поделом анкетног листа да лице само уради и други начин да у непосредном разговору попуне упитник.

Успешност анкете:

Материјал који је обрађен је 78 Упитника, или 97,5% (два су враћена непопуњена).

Полна заступљеност: 52% мушкараца и 48% жена

Старосна заступљеност:

млађи од 30 година	38%
од 31 до 50 година	43%
преко 51 година	19%

Упитником је дато неколико визија:

- Увођење нових смерова у средњим школама, формирати установу за више или високо образовање.
- Направити стабилан план развоја пољопривреде.
- Доношење детаљног урбанистичког плана и учинити га доступним јавности. (не мењати га сваке године).
- Рекреативни одрживи туризам у функцији заштите природних вредности и здравља у општини Књажевац.
- Развој сеоског и планинског туризма
- Подизање свести свих грађана: "Будућност не траје 20 година" и "Створимо будућност нашој деци – немојмо је све данас потрошити.
- Улагање у комуналну инфраструктуру и боља повезаност са централама.
- Повећање зелених површина у граду, више паркова, хотела.
- Доношење општинске одлуке о комуналном уређењу, града, улица, дворишта, зграда...
- Увођење еколошких инспекција, еколошких патрола увести у ред комуналну културу грађана " Не поправљајмо природу".
- Град без насиља.
- Повећање наталитета
- Ослонац на сопствене капацитете (без претерана наде у Београд, Стару планину ...)
- Променити систем који младе таленте не стимулише и који о младима не мисли после школовања (запосљавање)

ЗАКЉУЧАК:

- Да је охрабрујући податак што су лица млађа од 50 година (81%) дала податке који могу бити одржива визија.
- Да је позитивно то што су лица млађа од 30 година давала оптимистичке податке, док су лица старија од 50 година била критичари (критизери)

АНАЛИЗА О ВИЗИЈИ ЗЕЛЕНЕ АГЕНДЕ У КЊАЖЕВЦУ обједињена за све четири РГ: Природна богатства, Становништво и еколошка свест и Привреда и пољопривреда и Туристички потенцијали

Основни подаци:

Анкета је урађена случајним избором и обухватила је 320 лица различитог пола и узраста. Питања која су постављена су дефинисана од стручног лица у Процесу Зелена агенда у Књажевцу.

Начин на који је спроведена анкета је био поделом анкетног листа да лице само уради и други начин да у непосредном разговору попуне упитник.

Успешност анкете:

Материјал који је обрађен је 318 Упитника, или 99,2% (два су враћена непопуњена).

Полна заступљеност: 54% мушкараца и 46% жена

Старосна заступљеност:

млађи од 30 година	33,5 %
од 31 до 50 година	42,5 %
преко 51 година	24 %

На основу анализе упитника дошло се до суштине визије Зелене агенде у Књажевцу у наредних 20 година:

Било је врло интересантних и вредних предлога и запажања, али и песимистичких погледа на визију. И једни и други предлози су се разматрали и анализирали. Резултат ове Анкете део визије Зелене агенде која заједно са анализом по радним групама даје одрживу визију Зелене агенду у Књажевцу.

И

1. Град без насиља;
2. Одржива политика повећања наталитета;
3. Ослонац на сопствене капацитете (без претерана наде у Београд, Стару планину...)
4. Променити систем који младе таленте не стимулише и који о младима не мисли после школовања (запосљавање);
5. Образовање и одговорност (увођење нових смерова у средњим школама, формирати установу за више или високо образовање);
6. Покенути привреду, искористити капацитете за пољопривреду и сточарство;
7. Уредити законски рад угоститељских објеката – кафића;

ИИ

1. Неговати веру ,традицију и обичаје;

2. Поштење, искреност, брак, породица и др.;
3. Отворити нова радна места за младе људе;
4. Променити однос према нашим селима;
5. Вратити колективни дух, солидарност и праведност;
6. Свест, морал и одговорност;
7. Подизање свести свих грађана: "Будућност не траје 20 година" и "Створимо будућност нашој деци – немојмо је данас потрошити;"

ИИИ

1. Улагање у комуналну инфраструктуру и бољу повезаност са централама;
2. Направити стабилан план развоја у свим областима;
3. Доношење детаљног урбанистичког плана и учинити га доступним јавности. (не мењати га сваке године);
4. Комасација, наводњавање и укрупњавање пољ.парцела;
5. Доношење општинске одлуке о комуналном уређењу, града, улица, дворишта, зграда... ;
6. Увођење еколошких инспекција, еколошких патрола увести у ред комуналну културу грађана " Не поправљајмо природу";

ИВ

1. Рекреативни одрживи туризам у функцији заштите природних вредности и здравља у општини Књажевац;
2. Повећање зелених површина у граду, више паркова;
3. Задржати и очувати стари део града, паркове, мостове, Бабин зуб, Бањицу, Бараницу, парк природе и природна станишта раритета биљног и животињског света;
4. Капиталне вредности ваздуха и лековитост воде, развој сеоског и планинског туризма;
5. Промоција здравог живота и здраве и очуване средине;
6. Очистити и одржавити чистом животну средину;
7. Брига о хигијени кућних љубимаца и животиња луталица;

ЗАКЉУЧАК:

- Да је охрабрујући податак што су лица млађа од 50 година (76%) дала податке који могу бити одржива визија и што млађа лица од 30 година дају оптимистичке и реалне податке,

АНАЛИЗА 2

Анкета на улици

Општи услови:

Анкета је урађена случајним избором и обухватила је **150** лица, без обзира на старосну, полну и образовну структуру. Питања за Упитник су припремили лидери радних група ЗА из Књажевца према дефинисаним резултатима анализа у корацима 7 - 11 процеса ИИИ фазе ЗА. Питања су затвореног типа.

Начин на који је спроведена анкета био је постављањем штанда у граду. Припремљени промо материјал и упитници су давани пролазицима који су требали да одговоре на постављена питања из упитника, попуњени упитник врате, а промо материјал задрже.

Реализација циља:

- * Промоција процеса Зелене агенде која полази од вредности.
- * Укључивање актера развоја општине у креирању визије очувања животне средине.
- * Потврда резултата рада радних група кроз кораке – фазу процеса ЗА.
- * Имплементација резултата анкете у стратешком документу Зелене агенде.

Успешност

анкете:

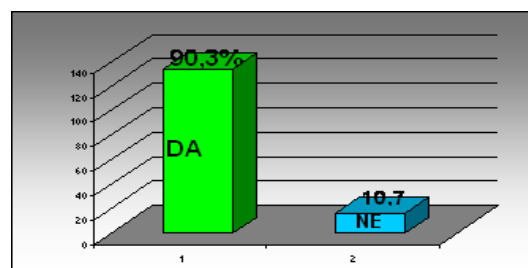
9 упитника су била непотпуна (највише није одговорено на прво питање) а код 15 упитника заокружено је више од траженог броја одговора. Анкета је остварила постављени циљ.

1. Да ли сте за то да се из употребе избаце пластичне кесе

ДА 134 или 89,3%

НЕ 16 или 10,7%

Позитивне одговоре дало је 89,3%, док је негативан одговор дало 10,7%

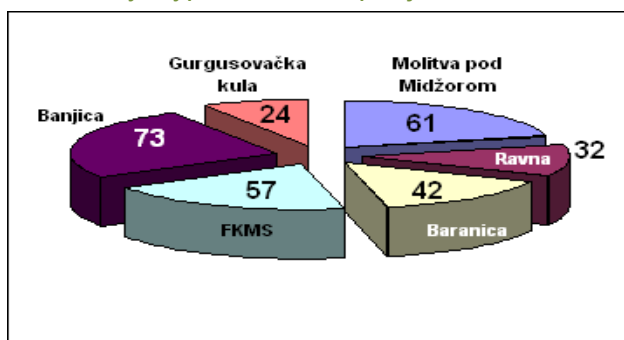
2. Који туристички потенцијали по Вашем мишљењу имају највише могућности за даљи развој

На постављено питање добијени су следећи одговори:

Молитва под Мидзором	61 или 20,3%
Архео етно парк Равна	32 или 10,7%
Бараница	42 или 14%
ФКМС	57 или 19%
Ргошка Бањица	73 или 24,3%
Гургусовачка кула	24 или 8%
Вила, Бабин зуб, Стара планина и неопредељени	11 или 3,7%

Туристички потенцијали у општини Књажевац према резултатима анкете највише могућности за даљи развој имају:

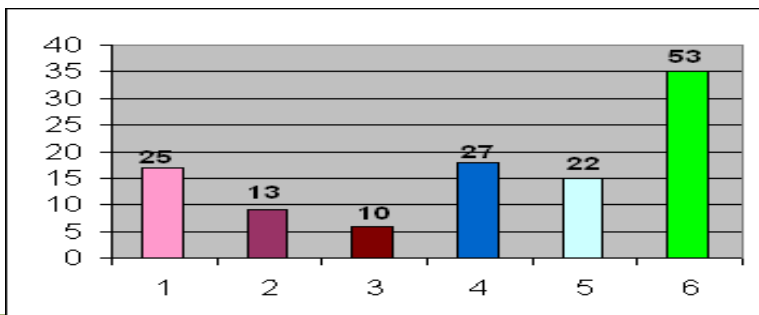
1. Ргошка Бањица
2. Молитва под Мидзором
3. Фестивал културе младих Србије

3. Покретањем којих привредних грана најбрже би се опоравила књажевачка привреда

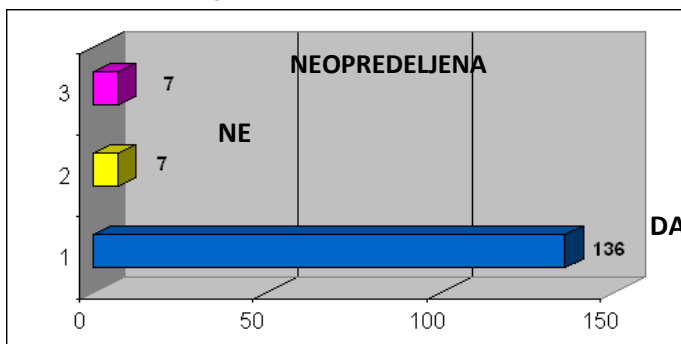
Пољопривреда	53 или 34,7%
Обућарска и кожарска	27 или 18%
Прехрамбена Индус.	25 или 16,8%
Текстилна	22 или 14,7%
Метало-прерађивачка	13 или 8,7%
Дрво-прерађивачка	10 или 6,9%

Мишљење анкетираних грађана је да ће се покретањем пољопривреде на првом месту, затим обућарско-кожарске и прехранбене индустрије најбрже опоравити књажевачка привреда.

4. Да ли подржавате изградњу стазе здравља са трим стазом на Јевику која ће бити у функцији одрживог коришћења природе и промоције здравља

ДА	136 или 90,6%
НЕ	7 или 4,7%
НЕОПРЕДЕЉЕН	7 или 4,7%

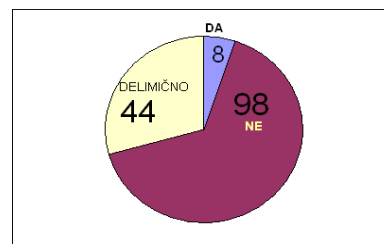

Преко 90% анкетираних грађана подржава изградњу стазе здравља са трим стазом на Јевику која ће бити у функцији одрживог коришћења природе.

5. Да ли се у нашем граду води довољно рачуна о очувању животне средине

ДА	8 или 5,4%
НЕ	98 или 65,3%
ДЕЛИМИЧНО	44 или 29,3%

Анкетирани грађани су са изјаснили да су незадовољни или делимично задовољни очувањем животне средине у нашем граду

Закључак:

- Интересовање и објективност анкетираних који су препознали потребу за заштитом животне средине
- Резултати ове анкете и анкете која је радјена почетком марта даје доста елемената за израду стратешког документа Зелене агенде у Књажевцу.

АНАЛИЗА 3:

Овом Анкетом су чланови РГ Природна богатства анкетирала 60 лица различитог пола и старости, а којом су желела да потврде приоритете у области свога деловања - природне вредности. Анализа је дала следеће резултате који су определили приоритете, а тиме и усмерили рад групе на коначном дефинисању визије за израду стратешког документа.

Активност	приоритет
Формирање јавног предузећа за заштиту и очување природних вредности.	1
Едукација школске и ваншколске омладине и грађана о заштити животне средине.	2
Израда мини депоније рециклажног кућног отпада	3
Увећање зелених јавних површина у граду	4
Израда Прегледа свих природних вредности за општину Књажевац.	5
Израда Ботаничке баште и природњачке збирке "Бараница"	6
Порибљавање Сврљишког Тимока	7
Израда стаза здравља "Јевик" – "Средорек" – "Јаз" – "Бањица"	8

ПИЛОТ ПРОЈЕКТИ

Након завршетка процеса планирања и припреме документа Зелене Агенде који је прихватила општинска или градска скупштина, рад на Зеленој Агенди још није готов. Да би Зелене Агенда заживела, потребно је реализовати пројекте који доприносе циљевима споменутим у документу Зелене Агенде. Пилот пројекти су мале или веће активности које се могу покренути док још траје процес имплементације да би се показале могућности Зелене Агенде и процеса.

Важно је припремити попис могућих пилот пројеката који ће допринети решавању проблема споменутих и анализираних у Плану током процеса, те започети прикупљање финансијских средстава за њихову имплементацију. Имплементација таквих малих пројеката (пилот пројеката) с конкретним, видљивим и за целу заједницу корисним резултатима, а на основу идеја и уз помоћ радних група, на пример, може бити врло корисно.

Један од најважнијих ризика дугорочних процеса планирања представља незадовољство учесника на крају процеса ако виде да су само разговарали и припремали документ, а да се у стварности у њиховој заједници ништа није променило. Такво разочарање по сваку цену треба избећи, јер ће нашкодити угледу свих укључених организација, а становници ће бити мање отворени за сарадњу у будућности. То значи да се у процесу потребно усмерити не само на расправе и израду документа (који је потребан као основа за будуће активности) већ и на активности које ће се на њега наставити. За то је потребно развити и разрадити конкретне идеје и пронаћи изворе финансирања. Прикупљање средстава мора почети у најранијој фази процеса, јер је то обично активност која дуже траје.

У неким случајевима општина је Зеленој Агенди доделила део буџета из којег ће се финансирати пилот пројекти али се средства могу прикупљати и из других извора.

ЕКО ЦЕНТАР

Нека наш циљ буде:

заштита и унапређење животне средине на сваком месту у свако време (снимај, евидентирај, предложи, сакупљај, позиви, ...)

- ☐ подизање свести о значењу очувања природе код грађана.
 - ☐ указујмо на појаве загађења, немара, алкавости, неукуса, бахатости...
 - ☐ помозимо и организујмо еко акције код нас и шире
 - ☐ организујмо трибине, дружимо се са сличним организацијама, удружењима, друштвима
- Еко центар би окупљао организације и институције које се баве заштитом природних и културних вредности као и стучњаке и екперте из ове области.
- Финансијска средства потребна за функционисање Центра у потпуности се обезбедјују из пројеката и образовних услуга.

Основни циљеви Еко центра, усмерени би били на повезивање друштвеног и природно-техничког приступа заштити животне средине, развијање еколошке свести, објављивање научних и стручних радова и публикација од интереса за заштиту животне средине, коришћење локалног искуства и промовисање међународних знања у заштити животне средине.

- ☐ подстицање локалне иницијативе становништва уз промену сопственог понасања сваког појединца према животној средини;
- ☐ едукација и свестрано информисање јавности, посебно етничких заједница и младих о активностима и достигнућима у овој области;
- ☐ размена знања и искуства;
- ☐ промоција нових међународних еколошких стратегија и њихова примена;
- ☐ промоција здравог шивота и исхране становништва.

Остваривање наведених циљева постиже се кроз различите активности, од научно-истраживачких преко образовних, до организовања јавних дискусија, кампања, семинара и издавачке делатности. Научно-истраживачке активности везане су за израду и учешће у пројектима заштите и развоја природних подручја руралних области и културних и социолошких вредности. Размена информација, искустава и идеја организовањем округлих столова (екологија и етика; екологија и религија; екологија и друштво; здрава храна итд)...

Едукативни програми и школе у природи, фотосафари, пешачке и бицикличке туре, јахање, програми и коришћење старих заната неки су од садржаја који ће Вас увести у очуване дивљине наше општине.

► ЕКОкулт;							
► Мисли		глобално,			делуј		локално;
► Зиви	свет	природе	(станишта		флоре	и	фауне);
► Квалитет			животне				околине;
► Моћ		природе	-		наша		исхрана;
► Улепшајмо			наш				град;
► Јавност							говори;
► Мониторинг;							
► ЕКОпресс;							
► Екологија			је				економија;

- ЕКОарт. Остварује сарадњу са локалном самоуправом, еминентним стручњацима, организацијама и установама у земљи и иностранству.

Књажевац општина разноврсне и очуване природе

Особености поднебља
Разноврсност и одлике вода
Речни токови
Термоминерални извори
Елементи атрактивне и очуване природе
Значајни морфолошко-геолошки природни објекти
Атрактивни и репрезентивни хидролошки објекти и појаве
Значајни предели очуване и атрактивне природе

Основна питања заштите природе

Односи човека и природе
Циљеви заштите природе
Односи заштите природе и животне средине
Очување биодиверзитета - основа заштите природе
Проблеми и пракса делатности заштите природе
Стручна организованост делатности заштите природе

Проблеми развоја и заштите природе

Проблеми заштите земљишта
Одлике биљног и животињског света и екосистема и проблеми њиховог очувања
Одлике флоре и вегетације
Шумски екосистеми
Основне одлике фауне
Проблеми осиромашења и заштите биљног и животињског света

Еколошке поставке заштите природе и развоја

Планирање заштите предела
Основе планирања заштите природе

Еколошка заштита туристичких подручја - услов дугорочног развоја туризма

Развој планинског туризма
Еколошка питања бањског туризма
Мере еколошке заштите Туристички значај споменика културе руралних и природно очуваних предела

Стратешки циљеви

- ☐ Власт која ради у корист народа – житеља општине Књажевац;
- ☐ Одржива политика повећања наталитета;
- ☐ Ослонац на сопствене капацитете (без претерана наде у Београд, Стару планину...)
- ☐ Систем који младе таленте стимулише и који о младима мисли после школовања (запосљавање);
- ☐ Одговорно образовање и нови смерови у средњим школама, рад установа за високо образовање;

- ☐ Пољопривреда у новим тржишним односима и максимално коришћење капацитета за ратарство, воћарство и сточарство;
- ☐ Рад угоститељских и других објеката који ће обезбедити безбеднији град;
- ☐ Неговање традиције и обичаја;
- ☐ У васпитању и образовању на првом месту поставити породицу, морал и одговорност;
- ☐ Рационалним улагањима у комуналну инфраструктуру обезбеђена је боља повезаност са централама;
- ☐ Детаљан урбанистички план који је доступно јавности и променљив у циљу квалитета живота;
- ☐ Мини фабрике по већим селима;
- ☐ Ефикасан рад еколошких инспекција, еколошких патрола и комуналних служби.
- ☐ Рекреативни одрживи туризам у функцији заштите природних вредности и здравља у општини Књажевац;
- ☐ Повећане зелене површине у граду - више паркова и излетничких места;
- ☐ Задржан и очуван стари део града – стара чаршија, паркови, мостови, Сврљишка клисура, Тупиљничка леденица, корито потока Бигар и Бараница стављени под заштиту државе. Парк природе Стара планина јака туристичка дестинација међународног значаја;
- ☐ Формирано предузеће за заштиту и очување природних станишта, раритета биљног и животињског света;
- ☐ Капиталне вредности ваздуха и лековитост воде, развој сеоског и планинског туризма;
- ☐ Еко центар – Бараница са Ботаничком баштом и природњачким кампом афирмисан и постиже значајне успехе из области промоција здравог живота и здраве и очуване средине;

Вредност	Идентификовани проблем	Активност	Индикатори	Одговорне стране/потребна средства	Временско раздобље				
					2010	2011	2012	2013	2014
Заштита и унапредјење животне средине ЕКО ЦЕНТАР ”	запуштен и скоро демолиран објект на Бараници овом простору прети тотално пропадање, а околини која окружује овај простор еколошка катастрофа.	Повећати медијску активност	Емисије на локалним медијима,	СО Књажевац, , Локални медији, НВО					
		Реконструкције постојећег објекта и привођење намени	Успостављен еко центар бараница						

	недостатак финансија	Конкурисат и код републички х, и ЕУ фондова	Израда пројеката	СО Књажевац, , НВО					

Вредност	Идентификовани проблем	Активност	Индикатори	Одговорне стране /потребна средства	Временско раздобље		
					2010	2011	
ГРАДСКА И РУРАЛНА АРХИТЕКТУРА-КУЛТУРНА БАШТИНА	Неефикасна и непотпуна заштита сеоске градске архитектуре и пејзажне архитектуре	Израда потпунијег плана заштите културних добара општине	Одлука СО Књажевац о усвајању плана	СО Књажевац, Завод за заштиту споменика, Историјски архив			
		Израдити детаљан катастар свих културних вредности општине Књажевац, уз учешће свих релевантних чиниоца са теритоије наше	Урађен катастар културних добара	, музеј, НВО, локална самоуправа, туристичке организације, историчари, појединци који поседују приватне архивске збирке итд)			

		општине , са детаљнијим планом заштите и очувања				
	недостатак осећања за очување историјског изгледа града	Изложбе са мотивима из прошлости, документарне емисије	Писање пројеката и покретање иницијативе	СО Књажевац, НВО, медији		
	Недовољан допринос туристичком привређивању	Променити начин Функционисања туристичке организације	Побољшати рад турист.орган изације ангажовањем стручњака са визијом	СО Књажевац Туристичка организација		
	рад комуналних инспекција треба бити видљивији	Пратити рад комуналне и грађевинске инспекције	Годишњи извештаји инспекције доступни јавности	СО Књажевац, НВО		

Вредност	Идентиф	Активност	Индикатор	Одговорне	Временско раздобље
----------	---------	-----------	-----------	-----------	--------------------

	иковани проблем		и	стране/пот ребна средства	20 10	20 11	20 12	20 13	20 14
КУЛТУРНЕ МАНИФЕСТ АЦИЈЕ - ТРАДИЦИЈА	могућа деградац ија културних манифест ација због недостатк а финасијск их средстав а и стручњак а- креатив аца	Конкуриса ти код фондова ЕУ, и републике	Писање пројеката	СО Књажевац , НВО, Градски музеј, ЈП Туристичк а					
		успостави ти међуградс ку и међудржа вну сарадњу	Успостављ ање контаката и размена искустава	организац ија, Дом културе, Градска библиотрк а,					
		деполитиз овати манифест ације (направит и трајан Одбор- Савет, који се не би мењао након локалних избора), дозволити креативни м људима да се ангажују	Формирањ е савета за културу који би чинили представн ици културних радника и локалне самоуправ е						
	недовољ ан допринос туристичк ом привређи вању	Пронаћи нови начин – визију функцион исања туристичк е	Побољшат и рад туристичке организац ије	СО Књажевац , ЈП Туристичк а организац ија					

		организац ије								
	недостат ак локалне стратегиј е	Израда стратешко г плана културних манифест ација општине Књажевац	Покренута израда плана	СО Књажевац , НВО, ЈП Туристичк а организац ија, Дом културе, Градска библиотрк а, Градски музеј, Градска аматерска друштва, Основне и средње школе, Предшкол ске установе						
			Писање пројекта							
		елиминис ање вашарски х садржаја из културних манифест ација	Едукација							
			Ангажовањ е стручњака							
		обогаћива ње садржаја који су намењени младима	Анкетирањ е младих							
		актуализа ција ауторских дела	Организов ање изложби и промоција							
			Помоћ суфинанси рањем кроз писање пројекта							
		направити фестивал на води	Организов ан фестивал							
			Израда							

			пројеката						
		повећати буџете свих манифестација	Израда пројеката за конкурсање код фондова						
		Потенцирање на враћању старих вредности	Едукација у школама	СО Књажевац, НВО, ЈП Туристичка организација, Дом културе, Градска библиотрка, Градски музеј, Градска аматерска друштва, Основне и средње школе, Предшколске установе					
	нови систем вредности код грађанства - деградација културних вредности		Предавања за грађанство						

Вредност	Идентификовани проблем	Активност	Индикатори	Одговорне стране/потребна средства	Временско раздобље				
					2010	2011	2012	2013	2014
ГРАДСКИ ПАРК	Уништавање цвећа и ломљење клупа	Већа контрола комуналне инспекције	Увођење казних мера	Локална самоуправа, Полицијска станица					

		постављање видео надзора	Одлука СО Књажевац						
	недовољан допринос туристичком привређивању	Организовање манифестација у парку	Организовање манифестације	СО Књажевац, НВО, ЈП Туристичка организација, Дом културе, Градска библиотрка, Градски музеј, Градска аматерска друштва, Основне и средње школе, Предшколске установе					
	Недостатак финансија за реализацију пројекта за ревитализацију	Конкурисање код фондова републике, и ЕУ	Израда пројекта	СО Књажевац, НВО					

Вредност	Идентификовани проблем	Активност	Индикатори	Одговорне стране/потребна	Временско раздобље				
					201	201	201	201	201

				средства	0	1	2	3	4
КУЛТУР НЕ УСТАНО ВЕ	незаинтересованост грађанства, смањење интересовања популације за културу уопште	Повећати медијску активност	Емисије на локалним медијима	СО Књажевац, Градски музеј, Градска библиотека, Локални медији, НВО					
		ангажовати познате личности	, квалитет нија културна понуда						
	недостатак финансија	Конкурисати код републичких, и ЕУ фондова	Израда пројеката	СО Књажевац, Градски музеј, Градска библиотека, НВО					

УЛОГА МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈЕ У ПРОЈЕКТУ "ЗЕЛЕНА АГЕНДА" КЊАЖЕВАЦ

Све партнерске стране на пројекту "Зелена Агенда", већ користе елементе мониторинга и евалуације у својем раду, чему највише погодује отворена размена информација, заједничке анализе рада, (прикупљају се релевантни подаци, састављају се извјештаји о раду радних група и кординаторске НВО) на састанцима, семинарима, округлим столовима.

Радне групе су током реализације планираних пројектних активности задужене за обезбеђивање услова за спровођење активности, координацију и повезивање свих актера потребних за успешну реализацију "Зелена Агенда" Књажевац. Чланови радних група су одговорни координаторима радних група, а координатори заједничком координатору који је у овом случају координатор Зелене агенде за Књажевац. Координатори радних група имају следеће функције: одговорни су за реализацију пројектних активности у својим областима, за ефикасну размену информација на дневној бази путем е- меила, телефона и сл.. Координатори радних група директно су одговорни, за ефективности сарадње на

имплементацији плана и извјештавају заједничког координатора. Осим овог вида комуникације током реализације пројекта одржавани су састанци радних група. Састанци су одржавани најмање једном месечно. На састанцима се вршио мониторинг имплементације пројекта, и предложене су одређене мере за даљу реализацију пројекта. Одлуке су се доносиле на нивоу радних група уз консултације са координаторском НВО из Србије. Састанци су планирани и одржавани у правцу јаче сарадње, праћења околности на терену, уклањања евентуалних претњи и сл. Осим тога, ванредни састанци су се, независно од планираних, одржавали по потреби, у зависности од ситуације.

Процедуре праћења

Свака планирана пројектна активност је праћена од стране координатора Зелене агенде за Србију и по њеном завршетку, активности се дефинишу у виду наративног извјештаја уз фото-документацију, као посебан вид извјештавања. За правовремену и ефикасну имплементацију пројектних активности је одговорна координаторска НВО из Србије. Евалуација се припрема у складу са индикаторима који су мјерљиви. Осим ових типова вредновања, успех имплементације пројекта је оцењен – праћен у виду евалуације на половини пројектних активности, као и на самом крају пројекта “Зелена Агенда”

Мониторинг и евалуација омогућују већу прилагодљивост и ефикасност у спровођењу пројекта и помажу радним групама да воде рачуна о циљевима својих активности, који се могу изгубити или доспети у други план услед великог броја пројектних задатака. Другим речима, мониторинг и евалуација су неодвојива веза између ефектнијих резултата у активности предвиђених пројектом, и ефикасних спроведених циљева пројекта.

Мониторинг, евалуација и одрживост пројекта „Зелена Агенда“ Књажевац после стратегије

У склопу наставку пројекта „Зелена Агенда“ Књажевац, велику улогу имају Локална Самоуправа, НВО сектор и становништво Књажевца. Локална Самоуправа ће бити носиоц мониторинга и евалуације будућих активности. НВО сектори и становништво, као и јавне установе и предузећа ће бити имплементатори потенцијалних пројеката који су део ове стратегије. Локална Самоуправа ће вршити надзор над пројектима и следиће усвојену стратегију. НВО сектор и становништво ће пратити имплементацију усвојеног стратешког плана „Зелена Агенда“, и са евентуалним одступањима упознаваће све поменуте актере у Књажевцу. Исто тако, Локална Самоуправа ће радити евалуацију остварених циљева и резултата два пута годишње. Локална Самоуправа ће доносити одређене одредбе и процене утицаја потенцијалних пројеката на животну средину, становништво и културно-историјско наслеђе.

ОДРЖИВОСТ ПРОЈЕКТА

Анализа ризика коју су одрадиле радне групе подразумијева непредвиђене околности који се могу десити приликом имплементације пројектних активности у будућности. Анализа ризика је везана за сваку активност у будућности коју прате корективни планови како би се избегао нежељени ефекат приликом спровођења пројекта. У табели је приказана почетна анализу ризика и могући планови за непредвиђене околности.

ОДРЖИВОСТ ПРОЈЕКТА НАКОН ЗАВРШЕТКА ПРОЈЕКТА

Пројекат „Зелена Агенда“ Књажевац ће имати конкретан утицај на циљну групу (грађане општине) јер разлог, због ког смо имплементирали пројекат, је заштита и унапређење животне средине и побољшање услова за живот. Евидентно је нарушена животна средина, природни прираштај становништва, здравље људи и одрживост културно-историјских споменика, показују и стратешка документа на нивоу Општине Књажевац и Државе Србије која смо анализирали у припремном периоду радећи на стратегији „Зелене Агенде“

Имплементацијом стратегије „Зелена Агенда“ ће се дати конкретан утицај на сузбијању проблема које смо изразили преко циљева и активности овог пројекта.

Јако је важно истаћи, да ће пројекат имати мултипликујући ефекат у Србији, јер се промовише у целој држави, не само у циљној општини. Исто тако, циљ нам је и проширење стратегије на друге градове у Србији, како би се полако доприносило остварењу општег циља „Удруживање снага за одрживу будућност на Западном Балкану“

ФИНАНСИЈСКА ОДРЖИВОСТ

Сходно мишљењу надлежних државних органа да локалне самоуправе улажу све напоре на заштити, очувању и унапређењу животне средине и да је она константно угрожена, радне групе сматрају да је то и економски проблем општине.

Пројектом „Зелена Агенда“ се постиже финансијска одрживост пројекта и након завршетка пројекта и то из више разлога. Први разлог је тај што ће се усвојити стратегија о заштити и унапређењу животне средине, и са предвиђеним плановима прећи на имплементацију различитих пројеката из ове области. Општина Књажевац ће након реализације пројекта финансијски подкријепити одрживост неких активности из програма „Зелена Агенда“.

Други разлог је што ће се кроз реализоване пилот пројекте, утицати на свијест грађана. Повећавајући ниво свести грађанима, доприносимо неким новим или сличним улагањима у сличне активности на заштити и унапређењу животне средине. Допуњавамо туристичку понуду Мојковца и повећању прихода код становништва.

Трећи разлог је тај, што ће се смањити финансијски трошкови општина на сличним активностима, а самим тим и отворити буџетску линију за пројекте из ове стратегије.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ОДРЖИВОСТ ПРОЈЕКТА

Институционална одрживост пројекта након његовог завршетка се огледа кроз рад Локалне Самоуправе, Јавних предузећа које се баве делатностима заштите природе и НВО-има. Наведене институције су формиране на нивоу општина да би се бавиле овим проблемима, тако да је институционална одрживост обезбедјена. Активности пројекта ће им у многоме олакшати посао у будућности и свесни те чињенице, поменуте институције су и прихватиле да учествују у процесу израде „Зелена Агенда“-Књажевац

ПОЛИТИЧКА ОДРЖИВОСТ ПРОЈЕКТА

Будући да се пројекат заснива на националним Законима Стратегијама, локалним акционим плановима, и његове активности су рађене, осмишљене, да допринесу остварењу одређених мера и циљева у Стратегијама и Локалним акционим плановима. Имплементација активности ће створити резултате, а резултати пројекта су истовремено и очекивани резултати Стратегија и Локалних акционих планова. Пројекат се није фокусирао да побољша одређене правне акте, већ се фокусирао да имплементира предложене мере и оствари очекиване резултате. Овим пројектом ће доћи до побољшања имплементације Закона и Стратегија и Локалних акционих планова.

Политичка одрживост пројекта ће бити остварена на тај начин што ће пројектне активности и пројектни резултати показати да су имплементирали одређене циљеве и мере националних и локалних докумената и да су резултати пројекта у складу са очекиваним резултатима националних и локалних докумената, и на тај начин ће остале општине у Србији у којима није реализован пројекат, спроводити акције искључиво у складу са постојећим документима. Ово ће бити један вид политичке одрживости пројекта. Потребна је имплементација Закона, Стратегија и других аката, а овим пројектом ће то бити постигнуто и током и након пројекта, јер су његове активности одрживе и након реализације пројекта (нпр. Стратешки документ, пилот пројекти) који ће се дуги низ година моћи да користи као пример очувања региона.

ОДРЖИВОСТ ПРОЈЕКТА У ОДНОСУ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ, СТАНОВНИШТВО И КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКО БЛАГО КЊАЖЕВЦА

Пројекат је одржив у односу на животну средину, јер ће све активности у пројекту позитивно деловати на животну средину и њену заштиту. Један део активности у пројекту ће имати директан утицај :пилот пројекат Еко-центар Књажевац. Други део активности ће индиректо утицати на заштиту животне средине, и то кроз активности садржане у промоцији стратегије и већ спремним приоритетима Општине Књажевац из области очувања животне средине општине Књажевац.